

ASGARİ EGEMENLİK AZAMİ İSTİHBARAT: SOĞUK SAVAŞTA FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ DIŞ İSTİHBARAT SERVİSİ'NİN (BND) ORTADOĞU'DAKİ FAALİYETLERİ

 Ahmet BÜLBÜL^a

Öz

Soğuk Savaş sırasında, bölünmüş Almanya; iki blok gücü arasında önemli bir ön cephe haline gelmiş, İkinci Dünya Savaşı sonrası egemenliğini kısıtlayıcı koşullara rağmen, bu dönemde hem kendi hem de Batılı müttefikleri adına önemli istihbarat faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Almanya'nın istihbaratının faaliyetleri, sadece Berlin Duvarının arkası ile sınırlı kalmamış, dünyada aralarında Ortadoğu'nun da yer aldığı geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Soğuk Savaş döneminde Doğu-Batı çatışmasında önemli bir mücadele alanı haline gelen Ortadoğu bölgesinde artan istihbarat faaliyetlerine Alman Dış İstihbarat Servisi BND de etkin bir şekilde katılmıştır. Bu çalışma, Soğuk Savaş döneminde egemenliği ve dış politikası üzerinde ciddi kısıtlamalar olan Almanya'nın aksine; BND'nin Ortadoğu'da etkin ve önemli bir rol oynadığını savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Dış Politika, İstihbarat (BND), Soğuk Savaş, Ortadoğu

MINIMUM SOVEREIGNTY MAXIMUM INTELLIGENCE: FOREIGN INTELLIGENCE AGENCY (BND) OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY'S COLD WAR ACTIVITIES IN THE MIDDLE EAST

Abstract

During the Cold War, Germany, carried out important intelligence activities, despite the conditions restricting its full sovereignty in the post-World War II era, served an important frontline, between the two blocks. Germany engaged in important intelligence activities for both its own and Western allies during the Cold War, the intelligence interest was not only limited by the Eastern Germany, but also spread to a wide scale, including the Middle East. The German Foreign Intelligence Service actively participated in the increasing intelligence activities in the Middle East region, which became an important battleground in the East-West conflict during the Cold War Era. This essay argues unlike Germany, which had severe restrictions on its sovereignty and foreign policy during the Cold War; BND plays an active and important role in the Middle East.

Key Words: Germany, Foreign Policy, Intelligence (BND), Cold War, Middle East

---

^aDr., ahmetbulbul38@hotmail.com

A. GİRİŞ VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Washington Post Gazetesi, Alman ikinci devlet kanalı ZDF ve İsviçre devlet kanalı SRF'nin 11 Şubat 2020 tarihinde yayınladıkları ortak haberde, Amerikan Dış İstihbaratı CIA ile Almanya'nın Dış İstihbarat Servisi'nin "*Bundesnachrichtendienst: BND*" 1970-1993 yılları arasında yüzden fazla ülkede hükümetlerin şifreli haberleşmelerini yıllarca deşifre ederek izleyip dinlediği ortaya çıkmıştır (Deutsche Welle Türkçe, 2020; Endres 2020; Miller, 2020; Theveßen 2020). "*Yüzyılım İstihbarat Darbesi*" başlığıyla ile kamuoyuyla paylaşılan bu haberde, dünyanın en büyük istihbarat binasına sahip olan ve günlük yaklaşık 1,2 trilyon bağlantıyı izleyebilen BND'nin faaliyetlerinin araştırılmasına işaret etmiştir (Hipp vd., 2020; Schultheis, 2019). Federal Almanya Cumhuriyeti (Batı Almanya) 1949 yılında kurulmasından 3 yıl kadar önce: 1946'da faaliyete geçen BND'nin selefi Gehlen Örgütü ile istihbarat çalışmalarına başlayan Almanlar; Soğuk Savaş döneminde hem kendi hem de Batılı müttefikleri adına çeşitli operasyonlar düzenlemiştir.

Soğuk Savaş sırasında, iki blok gücü arasında önemli bir ön cephe hattı haline gelen Almanya, devletin, egemenliğini sınırlayan kurucu andlaşmasına ve koşullara rağmen önemli istihbarat çalışmalarında bulunmuştur. İstihbarat faaliyetleri, Almanya için özellikle önemli hale gelmesi, Almanya'nın süper güçler arasındaki çatışmada hem önemli bir dış politika aracı hem de kendisi güç rekabetinin bir nesnesi olmasıyla yakından ilişkilidir. Federal Alman Devletinin kurulması ve 1955'te NATO'ya üye olmasından, önce; 1946'da başlayan istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetleriyle öncelikli olarak Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) ve Batı Bloğundaki müttefiklere aralarındaki Ortadoğu'nun da bulunduğu geniş bir coğrafya hususunda katkı sağlamıştır. Almanya; 'egemenliği sınırlandırılmış olsa da bir devletin istihbarat gücünün olabileceğini' göstermiştir. Alman istihbaratının faaliyetleri, sadece Berlin Duvarı'nın gerisiyle sınırlı kalmamış, dünyada aralarında Ortadoğu'nun da yer aldığı geniş bir ölçüğe yayılmıştır. Bu geniş ölçekteki istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetleri birçok açıdan yakın tarihteki soğuk savaş dönemi ile ilişkilendirilse de, ilk kez devletin dünya sahnesinde varlık göstermesiyle eşanlı olarak belirmiştir.

Literatüründe niteliği vurgulanarak, genellikle "gizli istihbarat" olarak bilinen istihbarat (*Intelligence*); Doğu ve Batı blokları açısından Soğuk Savaş'ta merkezi öneme haiz bir alan olagelmektedir. İstihbarat bu dönemde, yaygınlık kazanmış, kurumsallaşmış ve ödüllendirilmiştir. İstihbarat; "bir hükümetin ulusal güvenlik çıkarlarını ilerletmek ve bu çıkarlara yönelik fiili veya potansiyel düşman ve/veya rakiplerden gelen tehditlerle başa çıkmak için politika oluşturma ve uygulama ile ilgili "*bilgiler*"i kapsayan faaliyetlerin bütünüdür" (Shulsky & Schmitt, 2002, s. 1). En açık haliyle ve çoğu zaman bu bilgiler; bir rakibin yetenekleri, askeri eylem planları, istihbarat faaliyetleri, diplomatik faaliyetleri ve niyetleri gibi askeri ve siyasi konularla ilişkili ancak bunlarla sınırlı değildir. İstihbarat, bilgilerin tipik olarak sadece casusluk veya başka bir yolla toplanan "ham verileri" değil, aynı zamanda sistematik olarak toplanan bilgilerin, ilgililerine kullanabilecekleri biçimde sunulduğu faaliyet ve sürecin kendisidir. Bu bağlamda istihbarat, ürünleri ve çıktılar ile ham veriler dâhil olmak üzere analiz ve değerlendirmelerden oluşmaktadır.

Hükümet içinde istihbaratın “toplama, analiz ve tahminler, karşı istihbarat ve gizli eylem” olarak dört ana faaliyetten oluştuğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, karşı istihbarat (*Counterintelligence*), rakip ya da düşman istihbarat servislerinin faaliyetlerini etkisiz hale getirmeyi ve onlara karşı koymayı amaçlayan bilgi veya faaliyetlerle ilgilidir ve devletin sırlarının diğer devletlerin eline geçmesini önlemek için gerekli görülmektedir. Bu bağlamda karşı istihbarat; devletin sırlarının ve önemli bilgilerinin diğer devletlerin eline geçmesini önlemek için, onların istihbarat faaliyetlerine karşı, bilgiye erişimi engellemeye ya da gerçekler veya önemleri hakkında aldatmaca gibi çeşitli faaliyetleri kapsamaktadır (Caparini, 2016, s. 5). Son olarak, “istihbarat” terimi, bu faaliyetleri yürüten ve bundan sorumlu olan bir kuruluşu veya örgütü de işaret etmekte, bu doğrultuda bilgi toplamak için gizli veya istihbari yollar kullanan devlet kurumları, gizli ya da istihbarat servisi olarak tanımlanmaktadır (Roewer vd., 2003, s. 310).

İstihbarat çalışmalarının geçmişi çok eski tarihlere kadar dayandığı bilinmektedir (Kahana & Suwaed, 2009, s. XXXI). Ortadoğu'da 19'uncu yüzyılın sonlarına doğru büyük petrol rezervlerinin bulunması, Almanya'nın Osmanlı Devleti^a ile yakın iş birliğine girmesi ve artan jeostratejik önemi; bölgenin, istihbarat faaliyetlerinin merkezi haline gelmesini beraberinde getirmiştir. Birinci ve ikinci Dünya Savaşı ve onu takiben başlayan Soğuk Savaş döneminde, Ortadoğu, jeopolitik, jeoekonomik ve jeostratejik önemine bağlı olarak büyük güçlerin kendi aralarındaki rekabetin doğrudan yansıdığı bir coğrafya haline gelmiştir.^b Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında İsrail devletinin kurulması, bölgedeki İngiltere hâkimiyetinin yerini ABD'nin alması ve SSCB'nin etkin süper güç olarak bölgedeki görünürlüğünün artmasıyla ortaya çıkan rekabette bölgede istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetleri büyük ölçüde artmıştır.

Alman Wehrmacht'ının^c 8 Mayıs 1945'te koşulsuz teslim olması ile son bulan II. Dünya Savaşı'nın ardından Doğu-Batı çatışması sonucunda egemenliği sınırlı iki Alman devletinden biri olarak 1949'da ABD, İngiliz ve Fransız sektörlerinin birleştirilmesiyle Batı Almanya olarak bilinen Federal Almanya Cumhuriyeti ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Batı Almanya'nın devlet yapısı, ulusal kimliği ve dış politikasının şekillenmesinde; savaş sonrası düzende içinde bulunduğu batı blokunun etkisi ile Nazi dönemi ve savaş sırasında yapılan büyük tahribat ve soykırım ve aralarında özellikle Yahudi soykırımı (Holokost ya da Ha-Shoa/Shoah)^d önemli rol oynamıştır. Başka bir ifadeyle Nazi döneminde

^a Osmanlı Devleti'ni literatürde imparatorluk olarak nitelendiren bir bakış açısı söz konusudur. Bu bakış açısı sultanların kendilerini tanımladıkları unvanlara dayanmaktadır. Ancak Osmanlı'nın topraklarına kattığı yeni coğrafyalarda farklı yönetim biçimleri ihdas etmiş olmaması, devletin emperyalist (sömürgeci) karakteri olmadığını işaret etmekte ve buna bağlı olarak imparatorluk değil, cihan devleti olarak sınıflandırılması gerektiğini ifade eden bir diğer bakış açısı, birincisini eleştirmektedir. Bu tartışma bu çalışmanın sınırları dışında kaldığı için metinde Osmanlı Devleti ibaresi kullanılmıştır.

^b Bu doğrultuda bir “*barut fıçısı*” olarak nitelendirilen Ortadoğu bölgesinde II. Dünya Savaşı'ndan bugüne ellinin üzerinde savaş gerçekleşmiştir (Jung vd., 2003, s. 251; Stetter, 2008, s. 70).

^c Nazi Almanya'sının 1935-1945 arasındaki Alman Silahlı Kuvvetleri *Wehrmacht* olarak adlandırılmıştır. Kelime anlamı olarak “*Savunma Gücü*” anlamına gelmektedir.

^d Holokost; Almanya'daki Nasyonal Sosyalizm döneminde (1933-1945) Hitler'in ölüm ve işkence kamplarında milyonlarca Avrupalı Yahudi'nin ve diğer esirlerin sistematik şekilde katledilmesini “*soykırımı*” ifade etmektedir. Çoğunlukla Anglosakson çevrede kullanılan Holokost kavramının yanında bu soykırımı tanımlamak için İbranice “*felaket*” anlamına gelen “*Ha-Shoa* ya da *Shoah*” kavramı ise İsraililer ve Fransızlar tarafından tercih edilen bir terimdir. Bunun yanında ana dili Yidiş olan kişiler ve Holokost kurbanlarının büyük çoğunluğu, bunu “*yıkım*” olarak adlandırmaktadırlar (Bülbül, 2019a, s. 59; 2019b, ss. 161-162).

yaşananlardan dolayı ortaya çıkan tarihsel suçluluk duygusu ve bunun sorumluluğu ile birlikte Soğuk Savaş koşullarıyla şekillenmiştir. ^e Almanya üzerindeki kısıtlamalar, ön cephede bulunması nedeniyle SSCB tehdidi ve Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin (Doğu Almanya) bağımsız bir devlet olarak tanınmaya yönelik girişimleri nedeniyle Soğuk Savaş boyunca tam bağımsızlığını elde edemeyen Federal Almanya bulunduğu koşullara uygun bir dış ve güvenlik politikası oluşturmak zorunda kalmıştır. Bu olumsuzluklara ve kısıtlamalara karşın 1946'da temelleri atılan Federal Almanya Dış İstihbarat Servisi BND, Soğuk Savaş boyunca Almanya'nın ve müttefiklerinin güvenliği noktasında önemli faaliyetler göstermiştir.

Alman dış politikası üzerine hem Almanca hem de Türkçe literatürde önemli çalışmalar bulunmasına karşın dünyadaki diğer istihbarat servisleri gibi BND'nin gerçekleştirdiği faaliyetler noktasında izlediği çok sıkı gizlilik politikası ve Alman arşivleri üzerindeki erişim kısıtlamaları nedeniyle yapılan literatür taramasında BND'nin Ortadoğu'daki faaliyetlerine yönelik olarak sınırlı bir kaynağa ulaşılmaktadır. Almanca literatürde istihbarat uzmanı Schmidt-Eenboom'un (1995, 2001, 2007) Ortadoğu'da bulunan ülkelere yönelik gizli Alman dış politikasının ve bu bağlamda BND'nin Ortadoğu'daki faaliyetleri üzerine yaptığı çalışmaları öne çıkmaktadır. Her şeyden önce, gizli servis uzmanı Erich Schmidt-Eenboom, Arap devletlerine yönelik perdesini kaldırıyor: Mısır ve Sudan, Irak ve Suriye için gizli servis ve hükümetin entrikaları ve hileleri hedefleniyor.

Bunun yanında Ortadoğu bağlamında İsraili istihbarat uzmanı Shpiro'nun Almanya-İsrail, BND ve İsrail istihbaratı MOSSAD arasındaki ilişkileri üzerine yaptığı çalışmalar önemli bilgiler sunmaktadır (Shpiro, 2000, 2002, 2004, 2007, 2008, 2013). Buna karşın Türkçe literatürde yapılan taramada BND ve onun Ortadoğu'daki faaliyetlerine yönelik olarak herhangi bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Bu bağlamda Türkçe literatürdeki bu eksikliğin giderilmesine katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışma ile Alman dış politikasının Soğuk Savaş dönemindeki durumuna paralel olarak özellikle BND'nin Ortadoğudaki faaliyetlerine ışık tutulmaktadır. Bu çalışmada; Almanya'nın, Soğuk Savaş dönemindeki önemli gelişmelerde önemli ve henüz keşfedilmemiş bir rol oynadığı iddiasından yola çıkarak, bugün itibarıyla dünyanın sayılı istihbarat servisleri arasında yer alan BND'nin, Soğuk Savaşta egemenliği üzerinde ciddi kısıtlamalar olan Almanya ve onun dış politikasının aksine bu dönemde Ortadoğu'da gerçekleştirdiği etkin faaliyetlerinin olduğunu savunmaktadır. Soğuk Savaş döneminde Alman dış politikasının genel özelliklerinin açıklanmasından sonra BND'nin nasıl ortaya çıktığı hakkında bilgi verilecektir. Son olarak tarihsel arka plan çerçevesinde Soğuk Savaş öncesi Almanya'nın Ortadoğu'ya yönelik istihbarat faaliyetleri ile ilgili bilgilerin ardından Soğuk Savaş dönemindeki istihbarat faaliyetleri incelenmeye çalışılacaktır.

B. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE ALMANYA: DIŞ POLİTİKA VE ORTADOĞU

II. Dünya Savaşı sonrasında Almanya, ABD, SSCB, İngiltere ve Fransa'dan oluşan müttefikler tarafından dört "*hâkimiyet bölgesi*"ne ayrılmıştır. Almanya'nın sahip olduğu toprakların bir bölümü

^e Banchoff; toprakları ve egemenliği sınırlandırılan Almanya'nın 1949 ve 1990 yılları arasındaki dönemde, devlet sistemi, ulusal kimliği ve dış politikasının, II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan acı tecrübelerden alınan dersler ile birlikte Soğuk Savaş dönemin koşulları bağlamında hem dış hem de geçmiş deneyimlerinden oluşan (tarihsel hafıza) tarafından şekillendirildiğini iddia etmektedir (Banchoff, 1996, s. 36).

elinden alınmış, geriye kalan ve silahsızlandırılan topraklarında ekonomik ve toplumsal olarak büyük bir dönüşüm süreci başlamıştır. 5 Haziran 1945'te imzalanan "Berlin Deklarasyonu" ile bütün egemenlik hakları elinden alınan Almanya devlet olma vasfını yitirerek, üzerindeki ciddi kısıtlamalar ile birlikte uluslararası politikada neredeyse hiç söz hakkı olmayan bir ülke haline gelmiştir (Öcal, 2019, s. 467). ABD, Fransa ve İngiltere'nin kendi işgal ettikleri bölgeleri birleştirmek suretiyle 23 Mayıs 1949'da kuruluşunu ilan eden Federal Almanya Cumhuriyeti'nin, egemen bir devlet olarak kendi dış politikasını uygulaması söz konusu olmamıştır (Kronenberg, 2009, s. 14). Kademeli olarak, 22 Kasım 1949 yılında yapılan Petersberg Anlaşması, 26 Mayıs 1952'de "Almanya Anlaşması" ve son olarak 23 Ekim 1954'te "Paris Antlaşmaları" ile Batı Almanya üzerindeki kısıtlamalar ve geçerli olan işgal statüsü ve Almanya'yı yöneten Müttefik Yüksek Komisyonu'nun^f varlığı sona ermiş olsa da bu, Almanya'nın tam bağımsızlığını elde ettiği anlamına kesinlikle gelmemiştir.

Almanya 1949 ve 1955 yılları arasındaki yaptığı bu anlaşmalar neticesinde tam bağımsızlığını kazanamamasına karşın diğer ülkelerle eşit bir seviyeye gelerek, dış politika yapabilme yetisini kazanabilmiştir (Schwarz, 2005, ss. 10-16). Her ne kadar Baring, 1950'ler ve 1960'ların başındaki Alman siyasetini "başlangıçta Adenauer vardı" iddiası (Baring, 1984) ile anlamlandırmış olsa da, hem Haftendorn hem de Kronenberg'in ifadeleriyle başlangıçta Adenauer değil müttefiklerin varlığı söz konusu olmuştur (Haftendorn, 2006, s. 9; Kronenberg, 2009, s. 14). Aynı şekilde dönemin Almanya Sosyal Demokrat Partisi (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands: SPD*) Başkanı Schumacher, öncelikli olarak güvenliğin tercih edilerek, birleşmenin tehlikeye sokulması, ulusal çıkarların göz ardı edilmesi olarak sıraladığı eylemlerine bağlı olarak müttefiklerin diktatörlüğüne boyun eğdiği gerekçesiyle Adenauer'ü "Müttefiklerin Şansölyesi - Kanzler der Alliierten" olarak nitelendirerek eleştirmiştir (Öcal, 2019, s. 474). Dolayısıyla 1950'lerin ortalarına kadar belirgin şekilde Müttefik Yüksek Komisyonu'nun izni ve onayı olmadan Almanya'nın iç ve dış politikasında "hiçbir yaprağın kıpırdamadığı" açık bir şekilde görülmüştür (Öcal, 2019, s. 474). Müttefik Yüksek Komisyonu'nun görevi 1955'te son bulsa da Müttefikler tarafından Alman Anayasası'nda (Grundgesetz)^g dış politikanın bir aracı olarak savaşın ve kuvvet kullanımını reddeden "bir daha asla savaşa - Nie wieder Krieg" anlayışı ile getirilen yasaklar Almanya'nın egemenliğine önemli sınırlamalar getirmeye devam etmiştir.^h

^f Savaş sonrasında 1945 yılında ABD, İngiltere, Fransa ve SSCB tarafından Almanya'yı yönetmek için oluşturulan "Müttefik Kontrol Komisyonu" Nisan 1949'da SSCB'den ayrı olarak ABD, İngiltere ve Fransa'nın kendi işgal bölgelerini birleştirerek "Müttefik Yüksek Komisyonu"nu kurdular (Öcal, 2019, ss. 468-469)

^g Almanca'da anayasa anlamını tam karşılayan "Verfassung" kelimesi olmasına rağmen "Grundgesetz - Temel Kanun" ifadesi tercih edilmiştir. Bu tercihin sebebi; 1949 yılında Batı Almanya'da anayasa yürürlüğe girerken Doğu ve Batı Almanya olarak yaşanan bölünmenin geçici bir durum olduğu varsayımından yola çıkılarak, birleşme ihtimalinin dikkate alınması neticesinde, anayasa "temel kanun" olarak adlandırılmıştır. Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesinden sonra dahi temel kanun kullanımı devam etmiştir (Bülbul, 2019b, s. 77).

^h Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası; "Madde 1/1: İnsanın onur ve haysiyeti dokunulmazdır. Tüm devlet erki ona saygı göstermek ve onu korumakla yükümlüdür. Madde 1/2: Alman Milleti, bu nedenle dokunulmaz ve devredilmez insan haklarını, yeryüzünde her insan topluluğunun, barışın ve adaletin temeli olarak kabul eder. Madde 24/1 Federasyon, egemenlik haklarını, devletlerarası kuruluşlara yasayla devredebilir. Madde 24/2: Federasyon, barışın korunması için, karşılıklı olarak kolektif güvenliği sağlayan bir kuruluşa katılabilir; bu halde, Avrupa'da ve dünya halkları arasında barışçı ve sürekli bir düzeni sağlamak ve güvence altına almaya yönelik egemenlik haklarını sınırlandırmaları kabul eder. Madde 25: Federal hukuk ve devletler hukuku Devletler hukukunun genel kuralları, federal hukukun ayrılmaz parçasıdır. Bu kurallar, yasalardan üstündür ve Federasyonun topraklarında

İki Almanya'nın birleşmesini içeren ve 1990'da imzalanan "İki artı Dört Antlaşması"na (2 + 4 Vertrag) kadar geçen Soğuk Savaş döneminde müttefiklerin askeri birliklerinin, Almanya topraklarında konuşlanması gibi bazı mahfuz haklarının devam ettiği ve iki farklı Alman devletinin yan yana eşanlı varlıkları, dünya siyasetinde *de facto* olarak kabul görmüştür. Bu durum birleşmenin engellendiği, sınırlı bir egemenlik durumunu da güçlendirmiştir (Schwarz, 2005, ss. 10-16). Aynı şekilde Katzenstein; Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde yenilginin ağır sorumluluk yükü ve savaş sonrası devletin sahip olduğu iç ve dış koşullara bağlı olarak, Federal Almanya, 1990 yılına kadar "yarı bağımsız – semisovereign" bir ülke olarak varlığını sürdürdüğünü ifade etmiştir (Katzenstein, 1987). Bu bağlamda ayrıca Sovyet tehdidi karşısında Almanya'nın sınırlı askeri gücü ile kendi güvenliğini kolektif güvenlik sistemi olan NATO'nun içinde yer alarak sağlamaya çalışması, müttefiklerine olan bağımlılığını artıran diğer faktörler arasında yer alarak, devletin sınırlı bir egemenlik ile pasifist bir dış politika izlemesine hem imkân vermiş hem de bunun ötesine geçmesini engellemiştir (Dalgaard-Nielsen, 2013, s. 26).

Farklı amaçlara sahip iki kutup liderinin, nesnelliği üzerinde oydaşılan kriterlerle belirlenmiş 'Soğuk Savaş'ta (Şimşek-Özkan, 2019, s. 612), Devletlerin savaşmama ve dolayısıyla güvenlikte olma durumu sahip oldukları silahlar ile güncel tutulmuştur (Şimşek-Özkan, 2018, ss. 284-286). Bu dönemde Doğu Almanya'nın SSCB ile birlikte hareket etmiş, Batı Almanya, ise bugünkü Federal Almanya Cumhuriyeti'nin klasik varoluş nedeni olarak anlaşılan yayılmacı karakterli "Güç Politikası: *Machtpolitik*" ve büyük güç statüsüne yönelik amacından bilinçli biçimde uzak durmuştur (Gareis, 2014, s. 118). Risse bu durumu, "eski milliyetçi ve askeri geçmişten kopmaⁱ ihtiyacı duyan derin bir kimlik krizinden geçmiş bir ülke var ise, bu ülke kesinlikle Federal Almanya Cumhuriyeti olmuştur" ifadeleriyle teyit etmiştir (Risse, 2007, s. 53). Alman dış politikası; sorunların güç kullanımı yerine diyalog ve siyasi çözüm ile birlikte çok taraflı işbirliğini destekleyen "Sivil Güç – *Zivilmacht*" kimliği altında özetlenen, geçmişin olumsuzluğuna karşı "bir daha asla - nie wieder" ve "asla yalnız olma - nie wieder allein" anlayışı çerçevesinde kendi konumunu belirlemiştir (Maull, 2000, s. 56, 2004, s. 19). Almanya öncelikli olarak demokrasiye, diğer devletlerle "Çok Taraflı: *Multilateralismus*" siyasi ve ekonomik işbirliğine kendini adayan, ulus-üstü bütünleşmeyi destekleyen, hukukun üstünlüğü ve bununla paralel biçimde insanlığın refahı, bireysel ve kolektif insan haklarına saygı ilkesine dayalı bir dış politika anlayışı benimsemiştir. Buna uygun olarak çatışma çözümünde güç ve şiddetin yerine, *Kısıtlama Kültürü: Kultur der*

oturanlar için doğrudan hak ve yükümlülükleri doğururlar. **Madde 26/1:** Halkların bir arada barış içinde yaşamalarını engellemek, özellikle bir saldırı savaşını hazırlamak eğilimindeki eylemler ve bu amaçla yapılan hareketler, Anayasaya aykırıdır. Bu eylemlerin cezalandırılması öngörülür." Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, T.C. Adalet Bakanlığı, ss. 217, 225, <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA%202009-276.pdf> (21.01.2020)

ⁱ 1945 yılı sadece 8 Mayıs'ta Almanya'nın fiziksel olarak yıkımının bir sonucu olarak, sadece Wehrmacht'ın koşulsuz teslim olması anlamına gelmeyip, aynı zamanda metaforik bir boyutta, bu tarihten önceki Alman ideolojisi ve kimliğini oluşturan; Alman temel normlarının, fikirlerinin ve kolektif inançların ve milliyetçiliğin sonu anlamına gelen "Sıfır Saati - *Stunde Null*" ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle sıfır saati; Nazilerin ve Nazi düşüncesinin artık olmadığı, geçmişle mutlak bir kopuşu ifade eden, yeni bir zamanın başlangıcı anlamına gelmektedir (Becker, 2013, s. 14).

Zurückhaltung olarak isimlendirilen barışçıl çözümler ve araçların kullanılması etrafında bir dış ve güvenlik politikası benimsenmiştir (Haftendorn, 2006, s. 353; Risse, 2007, s. 53).

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra dış politikasındaki ana hedeflerini; egemenliğin ve saygınlığın, güvenilir ve iyi niyetli bir müttefik sıfatlarıyla yeniden kazanılması, iki Almanya'nın birleşmesi, güvenliğin sağlanması, ekonominin yeniden inşası ve yeniden silahlanma oluşturmuştur (Öcal, 2019, s. 475). II. Dünya Savaşı ve Holokost'un korkunç suçlarından sonra tam egemenliğin kazanılması için oluşturulan Batı Politikası "*Westpolitik*" çerçevesinde, Batı ve onun kurumları ile çok taraflı bütünleşme olan "*Westintegration*" aracılığıyla uluslararası alanda meşruiyet ve saygınlığın kazanılması ve bölgesel güvenlik ve refahın sağlanması ve sürdürülmesi amaçlanmıştır.^k Bu saik ile amaç için Almanya 1951 Nisan ayında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'na; 1952 Mayıs'ında 154'te Plevan Planı'nın reddedilmesin sonra işlevsizleşen Avrupa Savunma Topluluğu'na; 6 Mayıs 1955 tarihinde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) ve 25 Mart 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) katılmıştır. Almanya "yeniden eşitlik" temelinde egemen bir devlet olarak kabul görmenin yansısı, müttefiklerinin ve diğer devletlerin güvenini kazanmak amaçlarıyla Batı kurumlarına girerken, Kronenberg'in de ifade ettiği gibi; uzunca bir süre "*egemenliğini kazanmak için egemenliğinden feragat etmiştir*" (Kronenberg, 2009, ss. 14, 17). Almanya'nın "Batı Politikası" başlangıçta bir hedeften daha çok bir araç işlevi görmüş olsa da daha sonra Alman dış politikasının en önemli ilkelerinden biri haline gelmiştir (Colschen, 2010, s. 121).

Soğuk Savaş döneminde Almanya'nın en önemli dış politika hedeflerinden bir diğerini "Almanya politikası: *Deutschlandpolitik*" kapsamında iki Almanya'nın yeniden birleşmesine yönelik "*Wiedervereinigung*" çabaları oluşturmuştur. Sovyetler'in 1955 yılında Alman Demokratik Cumhuriyeti'ni (Deutsche Demokratische Republik: DDR) tanımının ardından umut edilen birleşmenin yakın zamanda mümkün olmayacağını anlaşılmaması ile Batı Almanya, Alman ulusunun tek temsilcisi olduğuna dair iddiası olan "*Alleinvertretungsanspruch*" çerçevesinde Aralık'ta "*Hallstein Doktrini*" şeklinde bilinen stratejisini açıklamıştır. Bu doktrin ile Almanya; Sovyetler Birliği haricinde Doğu Almanya'yı bağımsız bir devlet olarak tanıyan ülkeler ile diplomatik ilişkileri keseceğini ve bunu dostane olmayan: düşmanca bir hareket olarak "*unfreundlichen Akt*" kabul edeceğini açıkça ilan etmiştir. Böylece, DDR'nin bağımsız bir devlet olarak üçüncü ülkeler tarafından tanınmasını engellemeye çalışmıştır. (Öcal, 2019, s. 479). Ancak tüm bu çabalara rağmen Doğu Almanya 1960'ların sonuna doğru birçok devlet tarafından tanınması ile Hallstein Doktrininin işlevini yitirdiği açıkça görülmüştür. Aynı

^j Soğuk Savaş'ın sonuna kadar, Almanya askeri gücü Bundeswehr'i, II. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan askeri kültürü ve jeostratejik konumu nedeniyle sadece bölgesel savunma gibi amaçlar için kullanmıştır. Bu dönem içinde Almanya hiçbir uluslararası askeri göreve katılmamıştır.

^k Niclauff; savaş sonrası alınan yenilgi ile birlikte kendi kaderini tayin etme hakkı gibi egemenlik haklarını kaybeden Almanya'nın Batı ve onun kurumları ile bütünleşme politikasının onun kendi özgür tercihinden daha çok, kendisine sunulan zorunlu bir tercih olduğunu iddia etmiştir. Başka bir ifade ile ona göre; tıpkı SSCB'nin Doğu Almanya üzerindeki etkisi gibi ABD, İngiltere ve Fransa, Almanya'nın başka bir tarafa yönelmesine veya farklı bir politika çizmesine izin vermemişlerdir (Niclauff, 2015, s. 58). Aynı şekilde Ash ise, kaybedilen topraklar ile birlikte Doğu Almanya'nın ayrı bir devlet olarak ortaya çıkmasının coğrafik olarak, Federal Almanya'nın Bismarckian Reich'dan daha çok Batı'da yer almasına ve ülkenin merkezinin Batı'ya kaymasına neden olduğunu ifade ederek, Batı bütünleşmesinin coğrafik olarak kaçınılmaz olduğunu iddia etmiştir (Ash, 1994, s. 67).

zamanda bu doktrin ile Alman Dış Politikası'nın hareket alanını kısıtlayarak kendi doktrininin esiri haline gelmesi neticesinde Brandt ile Yeni Doğu Politikası olan "*Ostpolitik*"e kayış göstermiştir. Ostpolitik ile Almanya'da 1969'da iktidara gelen Brandt'ın 1974'e kadar devam eden döneminde Alman dış politikasında bloklar ve iki Almanya arasındaki yakınlaşmanın az etkileşimle değil, aksine daha fazla etkileşim ile gerçekleştirilebileceği stratejisini öngörülmiştir. Doğu Andlaşmaları¹ olarak adlandırılan andlaşmalar serisi ile SSCB başta olmak üzere Doğu Bloku ile arasındaki sorunları çözerek diplomatik ilişkileri kuran Federal Almanya, 21 Aralık 1972'de imzalanan Temel Andlaşma'nın ilk iki maddesi ile Alman ulusunun tek temsilcisi olma iddiasından vazgeçerek DDR'yi var olan sınırlarıyla birlikte eşit bir ülke olarak tanımıştır.^m

Brandt'ın Doğu Politikası sadece uluslararası yumuşama (détente) sürecine uyum sağlamakla kalmamış, aynı zamanda yumuşama sürecini hızlandıran etkili bir faktör olmuştur. Hatta Sümer, Ostpolitik'in dış politikada ilk defa müttefiklerinden ayrı olarak hareket etmesi ve iki kutuplu sisteme yönelik açık bir tepkiyi içermesi açısından Alman dış politikası için önemli bir dönüm noktası olarak nitelendirmiştir. (Sümer, 2010, s. 89). Diğer taraftan da Ostpolitik, Almanya'yı Doğu Bloku ülkeleriyle sürekli olarak bir çatışmaya yönelten bakış açısına meydan okumuştur. (Sümer, 2010, s. 89). Almanya üzerindeki kısıtlamalar göz önüne alındığında Ostpolitik ile birlikte Alman dış politikasında yeni bir dönem başlamıştır. Ostpolitik; uluslararası alanda Alman diplomasini daha aktif hale getirerek, Almanya'nın hem Doğu'da hem de Batı'daki diplomatik kaldırıcını artırmıştır (Hanrieder, 1989, s. 313). Ostpolitik doğrultusunda atılan adımların neticesinde; 1990'daki *İki Artı Dört Andlaşması* ile iki Almanya yeniden birleşmiş ve Alman birliği sağlanmıştır. Bu andlaşma ile Doğu Almanya, Federal Almanya'ya katılmıştır. Bu birleşimin Batı Almanya etrafında gerçekleşmesi, Batı'nın Doğu'ya göre diğerleri arasında iktisadi açıdan çok daha müreffeh olmasıyla ilişkili olmuştur.

Batı Almanya, savaş sonrası yeniden inşasındaki başarıyla 1950'lerde ekonomik bir mucize: "*Wirtschaftswunder*" gerçekleştirerek, ekonomisini ve ülkesini yeniden ayağa kaldırmıştır (Abelshauer, 2011, s. 2). Ekonomik gücünü arttırarak, dış politika açısından bir ticaret devleti: *handelsstaat* ve dünya ekonomik gücü: *weltwirtschaftsmacht* haline gelmiştir (Kloten, 1997; Schrader, 1997). Almanya'nın 1950'li yıllarda gerçekleştirdiği ekonomik mucize ile elde ettiği iktisadi güç Almanya'nın siyasi bir güç olarak ayağa kalkması ve bu bağlamda dönüştürme yeteneği ile donatılmasından önce gerçekleşmiştir. Almanya'nın dış politikasında güçlü bir ticaret devleti olarak öne çıkmasında; Soğuk Savaş'ın koşulları ile birlikte müttefiklerin Almanya üzerinde saklı kalan mahfuz haklarının dış ve güvenlik politikalarındaki bağımsız hareket alanını kısıtlanması nedeniyle daha fazla hareket özgürlüğü sağlayan ekonomik alana yönelmesi etkili olmuştur (Staack, 2000, s. 526). Bunun yanında Haftendorn'ın da

¹ Yeni Doğu Politikası çerçevesinde ilk olarak SSCB ile 12 Ağustos 1970'te Moskova Antlaşması imzalandı. 7 Aralık 1970'te Varşova Antlaşması, 3 Eylül 1971'de Dört Güç Antlaşması: Berlin Antlaşması, 17 Aralık 1971'de Transit Antlaşması, 20 Aralık 1971'de Seyahat ve Ziyaretçi Trafiki Antlaşması, Doğu Almanya ile 21 Aralık 1972'de Temel Antlaşma "*Grundlagenvertrag*" ve 11 Aralık 1973'te Prag Antlaşması imzalandı.

^m Toplam 10 maddeden oluşan Temel Antlaşma hakkında daha fazla bilgi için bkz. Vertrag über die Grundlagen der Beziehungen zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik ["*Grundlagenvertrag*"], 21. Dezember 1972, In: 100(0) Schlüssel Dokumente, zur Deutschen Geschichte im 20. Jahrhundert. http://www.1000dokumente.de/pdf/dok_0023_gru_de.pdf (29.01.2020)

belirttiği gibi, Almanya'nın güvenliğinin ABD tarafından koruma garantisi altına alınması; Almanya'nın güvenlik ağı içerisindeki yükünün hafiflemesine ve bu çerçevede ekonomiye ve diplomasiye daha çok odaklanmasına hizmet etmiştir (Haftendorn, 2001, ss. 132-133). Neticeyle savaş sonrası dönemde siyasi olarak bir çüce olan Federal Almanya Cumhuriyeti ekonomik gelişmeyle birlikte ekonomik bir dev haline gelmiştir (Reinhard, 2007, s. 619).

Soğuk Savaş döneminde iki Almanya'nın yeniden birleşmesi, Batı bütünleşmesi, güvenlik ve diğer ülkeler ile dış ticaretin gelişmesi gibi öncelikli konular ile meşgul olan Alman dış politikasında Ortadoğu bölgesi ise en öncelikli husus olarak nitelendirilmemiştir. Ancak bu dönemde, günümüz ile kıyaslandığında dış politikanın öncelikleri arasında daha alt sırada yer alan Ortadoğu'da, Alman dış politikasının birincil ilgi alanını her daim İsrail ile olan ilişkiler oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı Almanya'nın kurulmasından 1 yıl önce 1948'de kurulan İsrail devleti ile savaş sırasında yaşanan Holokost'tan dolayı 1952'de imzalanan ve Wiedergutmachung Anlaşması (Wiedergutmachungsabkommen) olarak bilinen "Lüksemburg Tazminat Anlaşması" temelinde iki devlet arasındaki ilişkiler gelişmiştir. Bu bağlamda Holokost'tan kaynaklanan suçluluğu nedeniyle Almanya; dünyadaki tüm Yahudilere ve İsrail'e karşı oluşan tarihsel ahlaki sorumluluğu doğrultusunda İsrail'in varlığını ve güvenliğini sağlamak için siyasi, ekonomik ve askeri desteğini hiçbir zaman esirgememiştir (Bülbül, 2019a, ss. 60-61). Almanya, Mayıs 1965'te İsrail ile diplomatik ilişkileri başlatarak iki ülke arasındaki ilişkilere verdiği önemi açıkça göstermiştir. Almanya'nın "ostpolitik" sürecine kadar bölgedeki ikincil önceliğini ise; Doğu Almanya'nın egemen bir devlet olarak "tanınmamasına" yönelik çabalar oluşturmuştur. 1960'ların sonuna kadar Doğu Almanya'nın tanınmasını engelleyen Almanya, İsrail ile yapılan gizli silah anlaşmalarının ardından İsrail ile diplomatik ilişkilerin başlaması ve Arap-İsrail savaşları sırasında İsrail lehindeki siyaseti neticesinde Ortadoğu'daki birçok devlet Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesmiş ve Doğu Almanya'yı egemen bir devlet olarak tanımıştır. Dış politikada yaşanan bu siyasi başarısızlığa ve birçok ülke ile kesilen siyasi ilişkilere rağmen, bölgedeki ülkeler ile ticari ve ekonomik ilişkiler kesilmeden devam etmiştir (Bülbül, 2019b).

Ortadoğu'nun önemli bir pazar olması bağlamında Arap ülkeleri ile olan ticari ilişkiler ile enerji ihtiyacı Almanya'nın bölge üzerindeki üçüncü önceliği olarak öne çıkmıştır. Ostpolitik'le birlikte 1973'de ortaya çıkan dünya petrol krizi; Ortadoğu üzerinde önemli ekonomik çıkarları bulunan Almanya'yı bölgeye yönelik politikalarını değiştirmek zorunda bırakmıştır. İsrail ve Arap ülkeleri arasında daha dengeli bir politika izlemeye yönelen Almanya bu doğrultuda Filistin'in var olma hakkını tanıyan ilk Avrupalı devletlerarasında yer almıştır. Her ne kadar petrol krizi sonrası Almanya, daha Arap yanlısı bir pozisyona kaymış gözüksün de, İsrail yanlısı politikasını ağırlıklı olarak sürdürmüştür (Bülbül, 2019b). Bu bağlamda 1970'lerin ortalarından itibaren Ortadoğu çatışması bir bütün olarak Alman dış politikasının nirengi noktası haline gelmesine paralel olarak, Almanya İsrail politikasını, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) gibi çok taraflı kurumlar içine yerleştirerek, güçlendirmiştir (Colschen, 2010, s. 262). Bu bağlamda Almanya, AET içinde İsrail'e yönelik alınacak olumsuz kararlarda fren mekanizması görevi göstererek, bu kararların yumuşatılmasını sağlamıştır. İki devletli bir çözüme dayanan bir politika izleyen Almanya bu doğrultudaki barış girişimlerini desteklemiştir.

C. MERKEZİ İSTİHBARAT BÜROSU'NDAN BND'YE: FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ DIŞ İSTİHBARAT SERVİSİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞI

Prusya İmparatoru I. Wilhelm kendisine karşı muhalif ve sosyalist faaliyetleri izlemesi için görevlendirilen Wilhelm Stieber tarafından 1866 yılında kurulan “Gizli Saha Polisi - Geheime Feldpolizei”, Prusya'nın Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna karşı savaşı (1866) sırasında genişleyen faaliyetleriⁿ ile daha sonra kurulacak Alman gizli servislerine öncülük etmiştir (Adams, 2009, ss. 444-47; Weiß, 2003, s. 129). 1 Ağustos 1866'da Stieber, bu teşkilatı “Merkezi İstihbarat Bürosu (Central-Nachrichten-Büreau)” adı altında Dışişleri Bürosu'na (Auswärtiges Amt) taşımış ve yeni Alman İmparatorluğu için siyasi ve askeri bilgi toplayabilecek modern bir istihbarat servisinin temellerini atmıştır (Zolling ve Höhne, 1971, ss. 30-31). Bunun yanında Alman Genelkurmay Başkanlığı'nın Merkezi İstihbarat Bürosu'ndan bağımsız olarak kendi bilgi toplama birimine sahip olma eğilimi neticesinde Alman tarihi içerisindeki ilk askeri gizli servisi 1867'de kurulmuştur. Her iki istihbarat servisi arasında yaşanan rekabette I. Dünya Savaşı önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Alman Genelkurmay Başkanlığı içinde Walter Nicolai yönetimindeki “Bölüm IIIb – Sektion/Abteilung IIIb” olarak adlandırılan askeri istihbarat servisi, ilerleyen dönemlerde siyasi istihbarat üzerinde tam hâkimiyet kazanarak, sansür, propaganda, ideolojik kontrol ve faaliyetler gibi birçok yeni görevleri üstlenmiştir (Adams, 2009, s. XXVIII).

Birinci Dünya Savaşı öncesi döneme bakıldığında Alman istihbarat teşkilatı taktik ve operasyonel düzeyde bir başarı sağlamışsa da, genel görünüm itibarıyla, Almanya'ya uygun bir ulusal istihbarat değerlendirme sistemi oluşturamamış olduğu ve bu bağlamda Alman istihbaratının ufukta görünen dünya savaşı için gerekli yetkinliğe ve güce sahip olmadığı görülmüştür. Neticede Birinci Dünya Savaşı öncesi, İmparatorluk Almanya'sının önemli ana stratejileri belirlendiği ve istihbarat değerlendirmelerinin yapıldığı bir sistem kuramaması, İngiltere ve Fransa'nın istihbarat toplama ve casusluk faaliyetleri konusundaki büyük tecrübelerine sahip olamaması, Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nı kaybetmesine neden olan faktörlerden biri olarak ortaya çıkmıştır (Pöhlmann, 2005, ss. 53-54). Bununla birlikte, Birinci Dünya Savaşı modern bir istihbarat aygıtının ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda savaş sona ermesiyle birlikte, istihbarat; hem Almanya hem de diğer bütün diğer ülkeler için sadece gazete okumaktan ve süvari devriyeleri göndermekten daha fazlasını ifade etmeye başlamıştır.

Almanya'nın Kasım 1918'de çöküşü, diğerlerinin yanında mevcut askeri istihbarat ve karşı casusluk yapılarının da tasfiye edilmesine yol açmıştır. Versailles Andlaşması'nın hükümleri uyarınca çok büyük kısıtlamalara maruz kalan Almanya'nın ne bir orduya ve ne de askeri bir istihbarat servisine sahip olmasına izin verilmemiştir (Richter, 2003, s. 5). Üzerindeki kısıtlamaları aşmaya çalışan *Reichswehr* (İmparatorluk Ordusu 1918-1935) üst komutasının çabaları neticesinde 1 Ocak 1921'de *İmparatorluk Savunma Bakanlığı – Reichswehrministerium* içinde istihbarat faaliyetlerini yürütecek ve “casusluk ofisi” ismini taşıyan özel bir birim kurulmuştur. Kurulan bu ofis ilk başkanı Binbaşı Gempp tarafından tepki çekmemek için savunma amaçlı hareket etmeyi ifade eden *Abwehr* (karşı casusluk hizmeti) olarak adlandırılmıştır (Buchheit, 1966, s. 17; Richter, 2003, s. 6). Doğu ve Batı olmak üzere iki bölümden oluşan

ⁿ Düşman ajanların sızmasının önlenmesi, Avusturya ordusu ve Almanya'nın düşmanları hakkında gizli bilgiler edinilerek, Alman ordusunun desteklenmesi.

Abwehr'in faaliyetleri; Weimar Cumhuriyeti döneminde personel ve finansman eksikliği nedeniyle, Almanya'nın ezeli düşmanları olan İngiltere ve Fransa'ya yönelik karşı casusluk ve Polonya ordusunun yeniden silahlanmasının gözlenmesi ile sınırlı kalmıştır. 1 Nisan 1928 tarihinde Alman deniz istihbarat servisi ile birleşerek gücünü ve işlevselliğini arttıran Abwehr; yavaş yavaş düzenli bir askeri istihbarat servisine dönüştürülerek, odak noktası dış politikaya kaydırılmıştır.^o

Almanya'da 1933 yılında Adolf Hitler liderliğinde iktidara gelen Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – NSDAP) kendilerine tehdit oluşturacak düşmanlarına yönelik istihbarat faaliyetlerine büyük önem atfetmişlerdir. Üçüncü Reich olarak adlandırılan bu dönem içerisinde istihbarat; diğer devletlerin çoğundan farklı olarak daha büyük bir anlama sahip olarak, daha geniş amaçlara hizmet etmiştir. Bu bağlamda Naziler, Nasyonal Sosyalist devletin varlığına yönelik tehlikelere karşı hem yurtdışında hem de yurt içinde özel ve kamusal alan içinde istihbarat faaliyetleri yürütmüştür (Geyer, 1986, ss. 310-346). Bu geniş istihbarat faaliyetleri için bazı eski istihbarat kurumları, personelleri ile birlikte muhafaza edilirken, birçok farklı alanda faaliyet gösteren yeni istihbarat servisleri de kurulmasına paralel olarak istihbarat toplama ve değerlendirme kapasitelerini arttırmak için devasa bürokratik aygıtlar dizayn edilmiştir (Geyer, 1986).

Nazi döneminde Güvenlik Servisi - *Sicherheitsdienst* (SD) ve *Gestapo* (Geheime Staatspolizei – Gizli Devlet Polisi), Koruma Bölüğü/Timi'nin – *Schutzstaffel* (SS)^p emri altına verilmiştir. Bu yeni kurumların yanında Abwehr'in bütçesi, İngiliz İmparatorluğu'nun geleneklerine ve kurumlarına olan hayranlığından etkilenen Hitler tarafından önemli ölçüde artırılmıştır. 2 Ocak 1935'te göreve getirilen Abwehr'in yeni başkanı Wilhelm Canaris tarafından Abwehr içinde büyük reformlar yapılmıştır. Abwehr'in ismi 1938 yılında "*Dış İstihbarat Dairesi - Amt Ausland / Abwehr*" olarak değiştirilmiştir.^q Bunun yanında Dışişleri Bürosu'nun içinde bulunan "*Pers Z – Personal Z*" adı altındaki şifreleme/kripto bölümü Joachim von Ribbentrop tarafından 1936 sonrası yapısı ve ismi "*Informationsstelle III – İstihbarat Merkezi*" olarak değiştirilerek casusluk hizmetine dönüştürülmüştür (Richter, 2003, s. 7). Ülke içinde birçok farklı istihbarat teşkilatının bulunması ve bunların birbiri ile rekabeti nedeniyle birliktelik ve uyum sağlanamamıştır. Her ne kadar 1 Ekim 1939'da Reinhard Heydrich yönetimi altında oluşturulan "*Reich Güvenlik Baş Dairesi – Reichssicherheitshauptamt / RSHA*" ile Abwehr haricinde bir birlik^r elde edilmeye

^o Weimar Cumhuriyeti döneminde Abwehr'in yanında diğer önemli istihbarat kurumları: Siyasi Polis - Politische Polizei, Kamu Düzeni Koruma Ulusal Ofisi - Reichskommissariat für Überwachung der Öffentlichen Ordnung ve muadili, Prusya Kamu Düzeni Koruma Ofisi'dir - Staatskommissariat für Öffentliche Ordnung (Buchheit, 1966, ss. 37-38; Richter, 2003, s. 6).

^p Adolf Hitler'in korunması için 1923'te Münih'te kurulan küçük muhafız timi "*Stosstrupp-Hitler*" 1925 yılında Nazi partisinin tabanının genişlemesine paralel olarak, Hitler'e fanatik bir şekilde bağlı olan özel koruma timi *Schutzstaffel* (SS) kurulmuştur. Heinrich Himmler'in yönetiminde SS, Nasyonal Sosyalist Rejimin en güçlü ve etkili örgütü haline gelmiştir. Güvenlik Servis ve Gizli Polisten sorumlu olan SS, Alman Polisine de komuta etmiştir. 1935 yılında SS'de çalışanlarının sayısı 200.000'e ulaşarak, parti örgütünden daha önemli hale gelmiştir.

^q Abwehr'in personel sayısı 150'den 1000'e çıkartılmıştır. Canaris tarafından Abwehr yurtdışındaki gizli casusluk (Hans Piekenbrock), sabotaj (Helmuth Groscurth), karşı casusluk (Rudolf Bamler), yabancı irtibat (Leopold Bürkner), yönetim ve organizasyon (Hans Oster) olmak üzere başlangıçta beş bölüme ayrılmış, 1938 yılında Abwehr'in ismi Dış İstihbarat Dairesi (Amt Ausland / Abwehr) olarak değiştirilse de Abwehr ismi yaygın bir şekilde kullanılmaya devam etmiştir. Daha fazla bkz. (Adams, 2009, s. 3).

^r Abwehr ayrı statüsünü 1944'ün ortalarında kaybederek, RSHA'nın bir parçası haline gelmiştir.

çalışılsa da, bu şemsiye organizasyon farklı güvenlik/istihbarat servisleri arasındaki kemikleşmiş düşmanlıkları ve yetki alanları noktasındaki bürokratik karmaşıklığı engelleyememiştir (Adams, 2009, s. 365).

Alman ordusu Wehrmacht'ın içinde Sovyetler Birliği'nin silahlı kuvvetleriyle ilgili istihbaratın derlenmesinden ve analizinden sorumlu ana organ olarak "*Doğu Yabancı Orduları'nın - Freemde Heere Ost: FHO*" 10 Kasım 1938'de resmi olarak kurulması ile Nazi dönemindeki istihbarat alanında faaliyet gösteren kurumlara bir yenisi daha eklenmiştir. Etkisiz bir değerlendirme bölümü olan FHO'nun kendine ait bir istihbarat toplama ajansı olmamasından dolayı, Abwehr, RSHA, Dışişleri Bakanlığı ve Alman Hava Kuvvetleri (Luftwaffe) de dâhil olmak üzere sayısız kaynağa bağımlı kalmıştır. Doğu cephesindeki keşif faaliyetlerinden ama her şeyden önce özellikle Sovyetler Birliği'ne karşı sorumlu olan FHO, Mart 1942'de Reinhard Gehlen'in başkanlığıyla birlikte Doğu Avrupa'da bulunan diğer ülkelere karşı oluşturulan siyasi-askeri gizli servisleri de devralmıştır (Müller vd., 2002, s. 30). FHO, istihbarat edinmek için geniş bir ajan ağı ve Sovyetler Birliği'nin içinde örgütlenen "ön keşif komutanlığı" kurmuştur. Sovyet liderleri hakkında hazırlanan çok sayıda bireysel raporlar, Sovyet ekonomisi ve savunma sanayi üzerine yapılan istihbarat çalışmaları sayesinde FHO, açık ve hızlı bir şekilde askeri işlevinin dışına taşan yeni sorumluluklar üstlenerek büyümüştür. Böylece FHO modern dış istihbarat servisinin ilk örneği olmuştur (Henze & Knigge, 1997, s. 23).

Üç Batılı işgal gücü (ABD, Fransa ve İngiltere) 1954 ve 1955 yılları arasında, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin yeniden silahlandırılması konusunda bir uzlaşya varmıştır. Almanya'nın NATO'ya üyeliği ve Alman ordusu Bundeswehr'in kurulması, Almanya ve Batılı müttefikleri arasındaki ilişkilerde önemli bir değişime işaret etmiştir. Bu üyelik, SSCB'nin içinde Doğu Almanya'nın da yer aldığı Varşova Paktı'nı kurmasını da beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş döneminde Almanya, SSCB'nin başını çektiği Doğu Bloku'nun kendilerine yarattığı tehditlere karşı müttefiklerine yardım ederek müttefiklerine savunma ve güvenlik alanında önemli destek vermiştir. Ancak bilinen aksine Federal Almanya, 1949'da bir devlet olarak kurulmadan ve 1955'te NATO'ya katılmadan çok daha önce Batı'nın güvenlik politikasına önemli katkıda bulunmaya başlamıştır. 1945'te savaşın bitmesinden hemen sonra FHO Komutanı ve İstihbarat Şefi Gehlen ile ABD istihbaratı CIA ve ABD Ordusu Askeri istihbarat bölümü olan G-2 ile arasında Sovyetlere karşı yapılan askeri istihbarat işbirliği başlamıştır (Krieger, 2011, ss. 28-29). Yapılan bu işbirliği temelinde kurulan Münih şehrinin Pullach kasabası ve Berlin merkezli Federal Almanya Dış İstihbarat Servisi – Bundesnachrichtendienst (BND); Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası siyasal tarihi açısından diğer kurumlarından farklı kendi şahına münhasır bir kuruluş özelliğine sahip olmuştur. ABD ordusu ve CIA desteği ve koordinatörlüğünde BND, askeri bir ofisten, askeri istihbarat servisine ve daha sonra ise Almanya'nın ulusal dış istihbarat servisi haline gelmiştir. (Nielsen, 2013, s. 60).

İkinci Dünya Savaşı sırasında FHO'nun komutanı ve İstihbarat Şefi olan Gehlen 1942 ve 1945 yılları arasında Sovyetler, Kızıl Ordu ve istihbaratı başta olmak üzere Sovyetlerin Savunması, Kızıl Ordunun subayları, askeri personeli, silahları ve mühimmatı, ekonomisi ile ilgili bilgilerin de yer aldığı önemli gizli istihbarat bilgilerini ve belgelerini toplamıştır. Gehlen elde ettiği yaklaşık 50 çelik valiz dolusu gizli belge ve mikrofilm gibi önemli istihbarat raporlarını ve veri tabanını Sovyet ordusundan saklamayı

başarmıştır.⁵ Wehrmacht'ın 1945'te koşulsuz teslim olmasından hemen sonra, Gehlen hem elindeki istihbarat raporlarını hem de Sovyetler Birliği ve diğer Doğu Avrupa ülkeleri içindeki mevcut istihbarat ağlarını, ABD Ordusu'na (*ABD Ordusu Karşı İstihbarat Birlikleri'ne – U.S. Army Counterintelligence Corps: CIC*) sunmuştur (Schmidt-Eenboom, 2010, s. 130; Keßelring, 2017, s. 19; Krieger, 2011, s. 29). İkinci Dünya Savaşı sırasında anti-Hitler koalisyonu çerçevesinde ABD, Sovyetler Birliği ile ittifak ilişki içinde olması nedeniyle Sovyetleri bir tehdit olarak görmemiştir. Ancak savaşın sonrası sona ermesine müteakiben Doğu ve Batı arasındaki ihtilafının ufukta çoktan görünmesiyle birlikte ABD'nin Sovyetler Birliği ve onun silahlı kuvvetleri hakkında neredeyse hiçbir bilgiye sahip olmadığı görülmüştür (Wark, 2004, s. 249). Ufukta görünen Sovyet tehlikesi bağlamında Sovyetlerin hedeflerini ve kapasitesini değerlendirecek bir istihbarat bilgisine ve teşkilatına sahip olmayan Amerikan tarafı, 1945 yılının sonlarında, Gehlen'in kendilerine sunduğu teklife büyük ilgi göstererek, Gehlen ile özel bir işbirliği yapmaya başlamıştır (Nielsen, 2013, s. 60; Schmidt-Eenboom, 2001, s. 130). Bu bağlamda Reinhard Gehlen sadece galiplerin gözüne girmekle kalmamış, aynı zamanda sivil kontrol altında nihai bağımsız bir Alman istihbarat servisinin temelini de atmıştır.

Gehlen ile ABD hükümeti adına CIA arasında 1946 yılında yapılan anlaşmayla daha sonra BND'yi oluşturacak temel kuruluş "*Gehlen Örgütü: Die Organisation Gehlen*" Münih'in güneyinde bulunan Pullach kasabası idari merkezli olarak Almanya'ya komşu ülkelerin çoğunun bilgisi olmadan kuruldu. Adını Reinhard Gehlen'den alan bu örgütün bünyesindeki ilk çalışanlarını; Wehrmacht'ın eski istihbarat subayları, askerleri ve polislerinden oluşan, sivil bir geleneğe sahip olmayan karışık ve uyumsuz bir kalabalık oluşturmaktaydı.⁶ Resmi kısaltması "*Org.*" olan Gehlen Örgütü, ABD'nin Merkezi İstihbarat Ofisi CIA tarafından denetlendi ve finanse edildi.⁷ Amerikan dış istihbarat servisi CIA'nin önemli bir ortağı olarak çalışan Gehlen Örgütü'nün hedefini; Sovyetler Birliği ile ilgili savaş sırasında elde ettikleri istihbarat bilgilerini kullanarak, bu yeni siyasi ve askeri rakip olan Sovyetlerin ortaya çıkarılması/aydınlatılması oluşturdu (Daun, 2011, s. 144; Wark, 2004, s. 250).

Gehlen Örgütü 11 Temmuz 1955 tarihinde Bakanlar Kurulunda alınan karar ile 1 Ocak 1956 yılından itibaren Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti'nin "*Federal Dış İstihbarat Teşkilatı* -

⁵ FHO komutanı Reinhard Gehlen 4 Nisan 1945'te Saksonya eyaletinin Bad Elster şehrindeki bir kaplıca otelde yardımcıları Yarbay Gerhard Wessel ve Hermann Baun ile önemli bir toplantı gerçekleştirdi. Savaşın görünen neticesi karşısında nasıl devam edileceğine dair yapılan toplantıda "*Bad Elster Paktı - Pakt von Bad Elster*" olarak bilinen, Sovyetler ve Doğu cephesiyle ilgili önemli belge ve dokümanları güvenli bir yerde saklamayı ve daha sonra bunları ABD'nin hizmetine sunmayı kararlaştırdılar. Bu toplantıda Gehlen'in olası bir Doğu-Batı çatışması hakkındaki öngörülerini önemli rol oynadı (Zolling & Höhne, 29.03.1971, ss. 131-147).

⁶ Krieger'e göre; hem Amerikan hükümeti araştırmacılarının hem de tarihçilerinin dikkate değer yaptıkları araştırmalara rağmen ABD'nin Gehlen başta olmak üzere işe almış oldukları bu kişileri hangi nedenle işe aldıkları ve işbirliği yaptıkları net değildir. Ona göre muhtemelen, ABD bu işe alımda ve işbirliğinde Sovyet tehdidinin yanında, II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan kaotik ekonomik, sosyal ve psikolojik durum nedeniyle eski Nazi yetkilileri ve SS fanatiklerinin bir güvenlik tehdidi haline gelmeleri halinde bunların ağlarına kolayca erişmeyi umuyordu (Krieger, 2011, s. 29).

⁷ Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA) 1949-1956 yılları arasında Batı Almanya istihbarat servisi olmaya başlayan Gehlen Örgütü'nü "*vesayet - trusteeship*" altına aldı. Bu bağlamda tarihinde ilk kez bir istihbarat ajansı, yabancı bir istihbarat servisinin finansmanı ve operasyonlarından tamamen sorumlu oldu ve onu sadakatle korudu. Bu yedi yıllık süreçte CIA, 1956'da Gehlen Örgütü'nden ortaya çıkan Federal Almanya Dış İstihbarat Servisi BND ile özel bir bağ geliştirdi (Wark, 2004, s. 250).

Bundesnachrichtendienst’ altına yerleştirildi (Wark, 2004, s. 250; Wieck, 1998, s. 47). Alman-Amerikan istihbarat ilişkileri bakımından Gehlen Örgütü temelinde ortaya çıkan BND; iki ülke arasındaki hem siyasi hem de istihbari alandaki ikili ilişkilerde anahtar bir birleşen oldu (Wark, 2004, s. 250). Gehlen, 1968 yılındaki istifasına kadar BND’nin başkanı olarak kaldı. BND, 1963 yılında Federal Başbakanlık Makamına bağlandı. BND’nin Dışişleri veya Savunma Bakanlığı yerine Başbakanlık Makamına bağlanması, BND’yi belirli çıkarlardan ve siyasetin etkisinden bağımsız hale getirdi ve tüm kuruluşlarına eşit hizmet sunmasını sağladı (Nielsen, 2013, s. 60).

D. SOĞUK SAVAŞ ÖNCESİ ALMAN İSTİHBARAT SERVİSLERİNİN ORTADOĞU’DAKİ FAALİYETLERİ

Almanya, istihbarat faaliyetlerine ancak 1871’de birliğini sağladıktan sonra ve özellikle II. Wilhelm ile birlikte izlenen yayılcı “dünyaya açılma” politikası ile başlamış ve XIX. yüzyılda Ortadoğu’da başlayan güç mücadelesine eklenmiştir. Birinci Dünya Savaşı öncesi Almanya’nın Osmanlı Devleti ve İran üzerindeki büyüyen etkisi ile birlikte istihbarat faaliyetleri de artmıştır (Hughes, 2002, s. 449). Birinci Dünya Savaşı’nın başlangıcından itibaren, Alman istihbaratı *Max von Oppenheim* önderliğinde “Doğu İstihbarat Bürosu - *Nachrichtenstelle für den Orient (NfO)*” çatısı altında Ortadoğu’da çalışmaya başlamıştır. Dönemin küresel güç dengeleri bağlamında Osmanlı Devleti ile ittifak yapan Almanya’nın anılan istihbarat teşkilatı Osmanlı ile birlikte “Cihad” fikri temelinde İngiliz ve Fransızlara karşı bölgede yaşayan Müslüman halkın isyanını destekleyecek türden istihbarat ve propaganda faaliyetlerini yönetmiştir (Bragulla & zur Capellen, 2011, ss. 17-20).

Almanya’nın İran üzerindeki faaliyetleri bağlamında İranlı bir dizi kabile üzerinde önemli etkisi olan ve Almanya’nın Lawrance’ı olarak da bilinen *Wilhelm Wassmuss* ve *Oskar von Niedermayer* en önemli diplomat ve istihbarat ajanı olarak öne çıkmıştır. (Gröttrup, 2013; Lenczowski, 1949, s. 149; Sykes, C., 1936; West, 2013, ss. 221-22). Wassmus ve Niedermayer İran’ı, körfez bölgesini ve Afganistan’ın doğu bölgesini kapsayan etkileyici bir insan istihbarat ağı kurmayı başarmış ve İran’ın güneyinde yaşayan *Kaşkayların* İngilizler’e karşı büyük bir isyan örgütlenmesinde önemli rol oynamıştır (Hopkirk, 2001, ss. 105-121). İngiltere 1915’te yaptığı bir operasyon ile Alman istihbari belgelerini ele geçirerek, Niedermayer’in gizli grubunun yapısı ve hedefleri hakkında anlamlı bilgiler deşifre edebilmiştir (Strachan, 2001, s. 781; West, 2013, s. 332). Bu çerçevede birçok Alman istihbarat uzmanı ve subayı Almanya’ya geri dönmek zorunda kalmış ancak aralarından kurtulan Wassmuss İran’da yaklaşık dört yıl boyunca İngiltere hâkimiyetini sıkıntıya sokan eylemlere devam etmiştir (Olson, 2013, s. 52; Sykes, 1922, s. 156). Kasım 1918’de savaşın bitiminden sonra NfO’nun adı, muhtemelen bu örgütlenmenin faaliyetleri ve önemli bağlarının üzerinin kapatılması amacıyla, *Alman Doğu/Şark Enstitüsü* (Deutsches Orient Institut - DOI) olarak değiştirilmiştir (Krug, 2015, s. 4).

Naziler 1933’te Almanya’da iktidara gelmeden bir yıl önce Filistin’de kurdukları kendilerine bağlı altı üyeden oluşan bir istihbarat hücresi aracılığıyla başlattıkları gizli istihbarat ve casusluk faaliyetlerini

1936'da tüm Ortadoğu'ya yayarak artırmışlardır.^v Birçok Alman ajanı, her birinin görevlerine yönelik olarak hazırlanmış farklı kurmaca hayat hikâyeleri ile bölgeye gelmiştir. Alman ajanları; genelde Arap toplumunda İngiltere karşıtlığına özinde ise Kürtler başta olmak üzere ulusal azınlıkların, kabile liderleri ve yerel işbirlikçiler ile direniş çabalarının kurulmasına önemli rol oynamıştır (Kahana & Suwaed, 2009, s. 95). Alman Dışişleri Bakanlığı'ndan *Fritz Grobba* ve Alman istihbaratından *Franz Mayer*^w, Almanya'nın Ortadoğu'daki gizli faaliyetlerini yürütmüştür. Grobba, 1936 ve 1941 yılları arasında Almanya'nın Irak ve Suudi Arabistan'ın büyükelçisi olarak bu faaliyetleri etkin bir şekilde sürdürmüştür. Bu faaliyetlerinde Grobba, Alman istihbaratından Mayer tarafından desteklenmiştir (Kahana & Suwaed, 2009, s. 95).

Balkanlar ve Ortadoğu gibi çatışma bölgelerinden fazla uzak olmayan Türkiye'nin savaş sırasında tarafsız bir duruş sergilemesi başta İstanbul ve Ankara'nın savaş sırasında uluslararası istihbarat ağlarının da odakları arasında yer almasını beraberinde getirmiştir (Sertel, 2016, s. 95). İstanbul, Müttefik ve Mihver güçlerine bağlı casusların Balkanlar ve Ortadoğu'daki hedeflerine yönelik gizli operasyonların merkezi haline gelen (Schröder, 1975) Türkiye'de Alman istihbarat servisinin çalışmaları söz konusu olmuştur.

İlerleyen süreçte özellikle İstanbul, Arap Ortadoğu ve İran'daki faaliyetlerini denetlemek ve yürütmek için ve bilhassa da General von Rommel'in Süveyş Kanalı'nın ele geçirilmesi ve bu çerçevede savaşın ilk safhalarında Mısır'da bulunan İngilizlerin engellenmesi noktasında önemli bir merkez olarak kullanılmıştır (Tucker, 2016, s. 193). SD'yi kullanarak Irak'ta büyük çaplı yıkımlar planlayan Reich Güvenlik Baş Dairesi Başkanı Heydrich bu doğrultuda Müttefik alanlarındaki devrimci faaliyetleri koordine etmek için dünya çapındaki Alman büyükelçiliklerine askeri ataşelerin yerleştirilmesine karar vermiştir. Heydrich, Arap Milliyetçiliğini, İngiltere'nin Ortadoğu'daki etkisini baltalamak için önemli bir fırsat olarak değerlendirmiştir (Aboul-Enein, 2013, s. 49). Bu bağlamda Grobba; 1941 baharında, Mayer ile birlikte Bağdat'ta Alman yanlısı bir isyan ve darbenin örgütlenmesinde kilit rollerden birini oynamıştır (Kahana & Suwaed, 2009, s. 95). Aynı şekilde Suriye'de bulunan Alman ajanları, Arap Milliyetçiliğini tetikleyerek, Şam'da İngilizlere ve siyonizme karşı büyük isyanların başlamasına yardım etmiştir (Aboul-Enein, 2013, s. 91).

Lenczowski; Almanya'nın II. Wilhelm dönemi ile İran üzerinde başlayan Alman çıkarları doğrultusunda İran'ın boyun eğdirilmesine yönelik çabaların bir süreklilik gösterdiğini iddia etmiştir. Ona göre; İran üzerindeki Almanya'nın etkisinin arttırılmasına yönelik çabalar; Birinci Dünya Savaşı sırasında güneybatı İran'da Wassmuss'un faaliyetleri ile yoğunlaştırılarak, Weimar döneminde ara vermeden devam etmiş ve daha sonra Naziler tarafından mükemmelleştirilmiştir (Lenczowski, 1949, ss. 145-166). Bu bağlamda Nazi döneminde İran'da yaklaşık üç bin kişi civarında Alman istihbarat ağına sahip Abwehr'in aktif bir unsuru söz konusu olmuştur (Sachar, 1972, s. 158). Abwehr'in birincil görevi

^v Örneğin; 1937 ortalarında Filistin'de Naziler ile işbirliği içinde bulunan gizli hücrelerdeki üyelerin sayısı: Sarona ve Yafa'daki yerel şubede 108 üyeye, Hayfa'da 90 üyeye, Kudüs'te 66'ya ve 19 üye Bethlehem de olmak üzere yaklaşık üç yüze yükselmiştir (Nicosia, 2000, ss. 96-99).

^w Birçok farklı arşiv belgelerinde ve kaynaktan *Franz Mayer*'in soyadı "*Mayr*" ve "*Meyer*" gibi çeşitli biçimlerde kullanılmıştır. Bu çalışmada "*Mayer*" soyadının kullanılması tercih edilmiştir.

Sovyet petrol tesisleri ve Kafkasya'daki askeri faaliyetler hakkında istihbarat toplamak olarak tanımlanmıştır. Diğer amacı ise işgücü ve hükümet çevrelerine sızarak, Abadan'daki İngiliz petrol çıkarlarını sabote etme hususunu içermiştir. Almanya'nın İran üzerinde artan nüfuzunu ve daha önce Almanlardan Avrupa'da tecrübe ettikleri "Beşinci Kol/Sütun" (The Fifth Column – Fünfte Kolonne)^x faaliyetlerinin İran'da durdurulması için 1941'de Sovyetler Birliği ve İngiltere İran'ı işgal etmiştir (Seydi, 2010, s. 733). Bu gelişme neticesinde Naziler; İran'ın işgal edilmesiyle azalan etkilerini arttırmak için yeni isimlerle yeni faaliyetlere başlamıştır. 1940'ın sonbaharında Rus ve Farsça dillerine iyi hâkim olan Mayer liderliğindeki (1940-43) ^y Alman ajanları İran'a gelerek, İran'da bulunan Alman azınlıkla birlikte kendilerinin *Beşinci Kol* faaliyetlerini yeniden düzenlemeye giriştiler (Seydi, 2010, s. 733).

Mayer, İran'da bulunan gizli Alman ajanı *Berthold Schulze-Holthus* ile birlikte, gelişigüzel bir şekilde düzenlenmiş olan İran ordusunun sıfırdan yeniden örgütlenmesini (*Free Persian Corp*) sağlamışlardır (Seydi, 2010, s. 734). Mayer; İran Genelkurmay Başkanı *General Yazdan Panah* ve İran Genel Jandarma Komutanı ve birçok önemli subayın içinde yer aldığı İran ordusunun büyük bir kısmının desteğini almayı başarmıştır. Bunun yanında; bazı kabine bakanları, meclis üyeleri, polis ve devlet memurları ve İran hükümetinin otoritesinin neredeyse yok olduğu güney İran'da yaşayan başta *Kaşkaylar* olmak üzere birçok azınlık etnisite ve aşiretin üyelerini, İngiliz ve Sovyetlere karşı, kendi saflarına çekmiştir (Farrokh, 2011, s. 282). Bu bağlamda koordinasyon ve iletişimin daha etkin işlemesi için "*Melliun – Melliun-i İran*" adlı siyasi bir hareketin şemsiyesi altında, İran'da yürütülen beşinci kol faaliyetleri çerçevesinde oluşturulan tüm birim ve organizasyonlar birleştirilmiştir (Lenczowski, 1949, ss. 163-64; O'Sullivan, 2014, s. 111).

Melliun-İran hareketi altında birbirine kaynaştırılan ordu, jandarma ve aşiret örgütleri iyi bir şekilde de organize haline gelince yapılacak saldırı için gerekli mühimmat ve silah gibi yardımlar için Almanya 1943'ün ilkbaharından itibaren özellikle Müttefiklerin ulaşmayacağı İran'ın güneybatı topraklarına paraşüt operasyonları yoluyla, ajanlarını İran'a sızdırmaya başlamıştır. O zamandan beri, Alman istihbarat örgütü "*Abwehr*" tarafından güney İran'a, Kaşkayların yoğunlukla yaşadığı bölgelere

^x "Beşinci Kol/Sütun" kavramı; İspanyol İç Savaşı (1936-1939) sırasında yaratılmıştı ve Truva Atı hikâyesinin modern bir versiyonuydu. II. Dünya Savaşı'nda Beşinci Kol, Müttefik ülkelerin ev cepheleri üzerinde yıkıcı bir çalışma yürüten Mihver ajanlarına verilen isim olmuştur. Görevleri dış faktörlerin isteği doğrultusunda; fiili olarak ele geçirilemeyen devletin veya toplumun, sabotaj ve terör eylemleri, propaganda ve yanıltıcı haber gibi her türlü faaliyetler yoluyla toplumun belirli bir kesimin kontrol edilerek yönlendirilmesi ile ülke içinde korku ve karışıklığa neden olunarak ülke içindeki birliğin ve barışın bozulması yoluyla bir düşman işgaline/müdahalesine yardımcı olmak amacıyla gizli kapaklı faaliyet gösteren içinde gizli ajanların ve yerel sempatanların oluşturduğu yerel unsurlar veya gruplar Beşinci Kol olarak ifade edilir. Bu çerçevede 1933 ve 1945 yılları arasında yaklaşık beş milyon Alman, imparatorluk sınırlarının dışında yaşıyordu. Bu bağlamda Beşinci Kol faaliyetleri tüm kıtalarda aktif olan "*NSDAP'nin Yurtdışı Örgütü*" (Auslands-Organisation der NSDAP) tarafından kontrol edildi ve örgütlendi. Berlin'de merkezi bir bölge (*Gau*) içinde bağımsız olarak, Alman ırk politikasını ve yurtdışındaki Yahudilerin izlenmesi ile saldırgan propaganda ve Nazi yönetimi ve askeri için casusluk yaptı. 1945'ten sonra, bu küresel ağın yardımıyla, sayısız Nazi yetkilisi Müttefik takibinden kaçtı. Daha fazla bilgi için bkz. (Der Spiegel 28/1959; Koop, 2009; Lenczowski, 1949, ss. 162-166; Loeffel, 2015).

^y Bkz. Foreign Relations of the United States: Diplomatic Papers, 1943, The Near East and Africa, Volume IV. 800.20291/7: Telegram. The Minister in Iran (Dreyfus) to the Secretary of State. TEHRAN, August 16, 1943—3 p.m. In: Office of the Historian, Bureau of Public Affairs United States Department of State. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1943v04/d397> (05.12.2019).

üç paraşüt operasyon grubu gönderilmiştir (O'Sullivan, 2014, s. 158; Seydi, 2010, s. 735). Ancak paraşütçülerin inişi ve diğer yıkıcı gizli Alman faaliyetlerinin Rus ve İngiliz gizli servisleri tarafından öğrenilmesi ile İngiltere ve Rusya Almanya'nın beşinci kol faaliyetlerinin yok edilmesi çabalarını hızlandırma girişimlerine başlamışlardır. Mayer'in 15 Ağustos 1943'te Tahran'daki *Britanya Savunma Güvenliği Örgütü* (British Defence Security Organization in Tehran -DSO) tarafından yakalanmasıyla İran'daki Alman istihbaratı çözülme noktasına gelmiş ve Almanya'nın İran üzerindeki planları başarısızlığa uğramıştır (O'Sullivan, 2014, ss. 222-40; Seydi, 2010, s. 740). İran'ın 9 Eylül 1943'te Alman Nazi Almanya'sına savaş ilan etmesiyle birlikte Almanya'nın İran'daki mağlubiyeti kesinleşmiştir (Lenczowski, 1949, s. 166).

İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman gizli servisleri başta Türkiye olmak üzere Suriye, Filistin, Mısır ve diğer Kuzey Afrika ülkelerinde dönüştürme kabileyetine sahip olacak şekilde örgütlenmiştir. Özellikle Almanya'nın Ankara Büyükelçiliği bir koordinasyon ve yönetim merkezi olarak çalışarak, İran ve Irak başta olmak üzere birçok Ortadoğu ülkesine sızma ve geçişte önemli bir köprü görevi üstlenmiştir (Sertel, 2016, ss. 103-104). Almanya da karşısında yer alan müttefikler de, hem Türkiye'nin kendi taraflarında savaşa katılması hem de Türkiye'de Ortadoğu'daki faaliyetlerinin koordinasyonu açısından Türkiye'ye büyük bir önem atfetmiştir ve buna bağlı olarak Türkiye üzerinde ve Türkiye üzerinden Ortadoğu'ya yönelik istihbarat ve propaganda faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Almanya Türkiye'yi hem kendi yanına çekmek hem de Ortadoğu'da İngilizlere ve Sovyetler Birliği'ne karşı yürüttüğü faaliyetleri idare etmek için, Türkiye'ye çok sayıda istihbarat personeli ve bilim insanı göndermiş kamuoyu ilgisini kazanabilmek için basın ile ilişkiler kurmuştur.^z Abwehr'in Türkiye'deki istihbarat faaliyetleri; savaşın sonuna doğru Almanya'nın yenilgisinin kesinlik kazanması ve 1944 yılında altı Alman ajanın İstanbul'da saf değiştirerek bilgi paylaşımında bulunması üzerine son bulmuş ve Alman ajanlar Berlin'e geri dönmüştür (Sertel, 2016, s. 112).

E. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE BND'NİN ORTADOĞU'DAKİ FAALİYETLERİ

2020'nin başında, hükümetlerin şifreli haberleşmeleri için kriptoloji cihazları ve şifreleme tekniklerinin geliştiren ve bunların ticaretiyle uğraşan İsviçre merkezli "Crypto AG" isimli kuruluşun asıl sahiplerinin CIA ve BND olan bir paravan şirket olduğu, satılan cihazlara, CIA ve BND'nin şifreli haberleşmeleri dinlemesine olanak sağlayacak aparatlar yerleştirmeleri suretiyle 1970'den 1993'e kadar yüzden fazla devleti dinledikleri ortaya çıkmıştır. "Yüzyılım istihbarat darbesi" olarak nitelendirilen bu gelişme, BND'nin "Rubikon", CIA'in "Minerva" adını verdiği operasyonla, dinlenen ülkelerin büyük çoğunluğunu Ortadoğu'da bulunan ülkeler oluşturmuştur. Ancak kamuoyu tarafından öğrenilen bu istihbari dinleme operasyonları, BND'nin şifreli haberleşme ya da iletişim cihazları üzerinden Ortadoğu'ya yönelik ilk geniş kapsamlı dinleme operasyonu olmamıştır. BND kuruluşundan itibaren Irak, İran, Suudi Arabistan, Ürdün, Suriye, Libya, Sudan, Lübnan ve Mısır gibi Ortadoğu'daki birçok devlete hem askeri elektronik, iletişim teknolojisi ve danışmanlık vesilesiyle eğitim yardımı sağlayarak hem de bu devletlerin tüm şifreli haberleşmelerinin kendileri tarafından dinlemesine olanak sağlayan

^z Arşiv belgelerine göre savaş sırasında Türkiye'de en fazla faaliyet gösteren ajanlar arasında Rus ve Alman ajanlar çoğunluğu oluşturmuştur (Sertel, 2016, ss. 97-110).

cihazları paravan şirketler üzerinden bu devletlere satarak, Ortadoğu'daki gelişmeleri kontrol altında tutmaya çalışmıştır (Scheuer, 1990).

BND; Ortadoğu'da bulunan istihbarat servislerine, istihbarat teknolojisinin: örtülü dinleme sistemlerinin, şifreleme ve iletişim araçlarının, değerlendirme bilgisayarlarının temin edilmesinde önemli rol oynanarak, hem bölgedeki istihbarat servisleri ile olan işbirliğini geliştirmiş hem de Almanya'nın ile bu ülkelerle olan siyasi, ticari ve askeri ilişkilerin güçlendirilmesine katkı sağlamıştır. Aynı zamanda da bir Almanya markası olan Siemens ürünlerini satarak ticari kar elde ederken diğer taraftan da BND'nin satılan ürünler hakkında sahip olduğu bilgi ve ürünlerdeki düzeneklerle, gizli bilgi ve şifreli konuşmalardan da haberdar olmuşlardır.^{aa} Dost ve düşman ülkelerin ve ortak istihbarat servislerinin diplomatik iletişimlerinin dinlenmesi ve şifreli haberleşmelerinin çözülmesi, BND'nin Ortadoğu ve diğer bölgeler üzerindeki bilgi hacmini önemli ölçüde geliştirmiş ve gizli "sarı hat" bilgilerine sahip olmasını da beraberinde getirmiştir (Schmidt-Eenboom, 1995, ss. 67-68). Özellikle 1970'ler itibarıyla Münih merkezli "TELEMIT Electronic GmbH" ve diğer paravan şirketler tarafından Ortadoğu'da bulunan Irak, İran, Libya ve Mısır başta olmak üzere birçok ülkeye şifreli haberleşme ve iletişim cihazları ihraç edilmiştir. Gerçekleştirilen ihracatların, her ne kadar yasalara aykırı olarak yapıldığı iddia edilse de, çoğunlukla sorumlu federal makamların onayı ile gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır (Scheuer, 1990).

TELEMIT şirketinin 1970 ve 1980'lerde Arap gizli servisleriyle yakın teması söz konusu olmuştur. TELEMIT, 1976 yılında LAFICO (Libya Arap Yabancı Yatırım Şirketi) devlet fonu aracılığıyla Libya tarafından gizlice satın alınmıştır. TELEMIT, BND'nin dikkatinden kaçmamış ve şirketin Ortadoğu'ya teslim ettiği tüm haberleşme ve elektronik cihazların frekansları ve kodları, şirket çalışanlarının çoğunun haberi olmadan BND tarafından elde edilmiştir (Scheuer, 1995). Dolayısıyla Ortadoğu'nun istihbarat faaliyetleri için askeri elektronik tedarik eden TELEMIT ve benzeri paravan şirketlerin çoğu böylece bu teknolojilerle gizlenen bilgileri, aynı zamanda BND'ye de iletmiştir. Buna ilaveten BND için Libya'da çalışan eğitmenlerin yanına Bundeswehr'in eski askeri personelleri 1979 ve 1983 yılları arasında Libya'ya, Kaddafi'nin kişisel koruma muhafızlarına yakın dövüş ve sessiz öldürme teknikleri eğitimi göreviyle BND tarafından gönderilmiştir. Bu personel arasında yer alan Hans-Dieter Raethjen'in TELEMIT ile resmi iş akdi imzalaması ardından BND ile şirketin yakın teması devam etmiştir. TELEMIT şirketi; Libya'da ihtiyaç duyulan cihaz ve ekipman için paravan bir şirket olarak BND'ye hizmet vermiştir (Müller vd., 2002, s. 614).

^{aa} Alman şirketi Siemens, 1848'de Avrupa'daki ilk uzun mesafe telgraf hattını inşa ederek telekomünikasyon alanına öncülük etmişti. İkinci Dünya Savaşı sırasında Siemens, "Geheimschreiber - Gizli yazıcı" olarak da bilinen şifreli haberleşmeyi sağlayan etkileyici *Siemens & Halske T52*'yi tasarlayarak üretmiştir. Savaş sonrası iletişim cihazları yapmaya devam eden Siemens 1957'de dünyanın ilk seri üretilen bilgisayarını yapmıştır. Bu bağlamda BND ve selefi Gehlen Örgütü ile Siemens şirketi Avrupa'da uzun yıllar boyunca baskın telekomünikasyon devi olarak, şifreli haberleşme teknolojisi alanında önemli bir rol oynamıştır. BND, Siemens ile olan özel ilişkisine ek olarak daha sonra ANT, AEG Telefunken, Tele Security Timmann (TST) ve Rohde & Schwarz (R&S) gibi şirketler ile anlaşmalar yaparak, bu şirketlerin ürettiği ve geliştirdiği tüm şifreli haberleşme cihazlarını kontrol etmiştir (Dobson, 2020, s. 3).

Nazi Almanya'sının birçok eski ordu ve gizli servis görevlileri İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, Arap milliyetçileri arasındaki eski bağlantılarına güvenerek, Ortadoğu'ya gelmişlerdir. Batı basınındaki verilere göre, Ortadoğu ülkelerindeki sayıları 1950'lerin ortalarında 8000 kişiye kadar ulaşmıştır. Birçoğu Ortadoğu ülkelerindeki ordu özel birimleri ile istihbarat ve karşı istihbarat bölümlerinin, oluşumunda belirleyici bir rol oynamışlardır (Kahana & Suwaed, 2009, s. 95). Gehlen'in ABD ile yaptığı işbirliği çerçevesinde, Ortadoğu'daki devletlerde bulunan eski bağlantılarını öncelikli olarak ABD liderliğindeki Batı Bloğuna ve ardından Batı Almanya hizmet eden geniş bir istihbarat ağına dönüştürülmüştür (Kahana & Suwaed, 2009, ss. 95-96). Özellikle Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'daki faaliyetlerinin izlenmesi hususundaki çalışmaları başarılı olarak nitelendirilen BND'nin bu ağı, ABD ve Batılı müttefikler açısından önemli bir kaynak haline gelmiştir.

Batı Almanya'nın Ortadoğu'daki ilk önemli istihbarat faaliyeti, Mısır'ın kendisinden ordu ve istihbarat teşkilatını yeniden yapılandırmaya yönelik talebine olumlu biçimde yanıt vermesiyle başlamıştır. Güven problemine bağlı olarak ABD'ye benzeri bir taleple gitmekten imtina eden Mısır açısından, tarihsel olarak Alman yanlısı düşünce biçiminin de etkisiyle eski Nazi subayları ve istihbarat elamanları, danışman olarak Mısır Ordusu ve istihbaratı için çalışmaya başlamışlardır (Sirrs, 2010, ss. 33-34). Alınan danışmanlar (Örneğin, bunlardan biri olan Binbaşı Gerhard-Georg Mertins) Mısır'daki 1952 darbesi ertesinde de Mısır'da kalmaya devam etmiş hatta Mısır için yeni bir hava indirme birimi kurulması ve Süveyş Kanalı'nda İngiltere karşıtı gerilla güçlerinin oluşturulmasında görev almışlardır. Almanya'ya ait kullanılmış bir denizaltının satışının da dâhil olduğu birçok askeri teçhizat satışı anlaşmaları gerçekleştirilmiş, 1953'te Mısır ordusunun eğitilmesi için doğrudan üst düzey istihbaratçılar görevlendirilerek, 1953'te Kahire'ye gönderilmiştir.^{bb} Neticeyle Gehlen ve emri altındaki Alman istihbarat elamanları hem Mısır Genel Soruşturma Departmanı hem de Mısır Askeri İstihbarat Dairesi ve Mısır Genel İstihbarat Teşkilatı Muhaberat'ın oluşumunda önemli rol oynamıştır (Sirrs, 2010, ss. 33-34).

BND; 1958 gibi bir erken tarihte, Suudi Arabistan Kralı'nın saray muhafızların gereksinim duyduğu silah ve iletişim cihazlarını temin ederek, işbirliğinin temellerini atmıştır. BND'nin 1960'ların ikinci yarısından itibaren Suudi istihbaratının kurulması ve personelinin eğitimine katkı sağlamaya başlamasıyla birlikte, ilişkiler daha da yakınlaşmaya başlamıştır. Suudiler, Batı Almanya'dan istihbarat gözetim teknolojisi almış, BND; 1970'lerin başında "GECKO" kod adıyla, Suudi Dış İrtibat Bürosu ve yerel istihbarat *Al-Mabahith Al Aammah* ile yabancı istihbarat servisi olarak temaslarını daha kolay sürdürebilmek için Riyad'da temsilcilik açmıştır (Schmidt-Eenboom, 1995, ss. 69-70).

BND'nin istihbari işbirliği Mısır ve Suudi Arabistan ile sınırlı kalmamıştır. Bu iki devletin yanında, Kuveyt, Ürdün, Yemen, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman ve Yemen'de bulunan istihbarat teşkilatlarıyla da yakın işbirliğine gitmiştir, Suriye'de ise ilk yasal temsilciliğini ancak 1989 yılında açabilmiştir (Schmidt-Eenboom, 1995, s. 70). Bu istihbarat varlığının resmi amacı, uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele için Suriye istihbarat servisleri ile ortak çalışma olarak belirlenmiştir. Bu istihbarat varlığının resmi amacı, uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele için Suriye istihbarat servisleri ile ortak çalışma olarak belirlenmiştir. Bunun dışında BND'nin Suriye'de uzun süreli olmayan yasa dışı faaliyetleri de söz

^{bb} Eski Nazi komandosu ve SS yöneticisi Yarbay Otto Skorzeny, SS ve Gestapo'dan Franz Buensch, Joachim Deumling ve Alois Anton Brunner bu üst düzey istihbaratçılardan öne çıkanlardır.

konusu olmuştur. Lübnan'da ise özellikle iç savaş esnasında birçok istihbarat servisi gibi BND de de faaliyetlerini artırmıştır: 1960'ların sonunda Lübnan'a yönelik istihbarat servisleri, Atina'daki merkezinin bir alt temsilciliği tarafından idare edilirken, 1970'lerin sonunda Beyrut'ta müstakil bir temsilcilik açmıştır. BND himayesindeki bu temsilcilik altında Lübnan istihbarat memurlarına LEGUAN 1 ve 2 ortak hizmetlerinde eğitim verilmiştir. İç savaş döneminde temsilciliği boş kalan BND'nin Beyrut'ta süreklilik arz eden yasadışı görevi olamamasına karşın çok özel görevleri yerini getirmiştir (Schmidt-Eenboom, 1995, s. 71).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İran; Soğuk Savaş'ta Batı eğilimli bir siyaset izlemeye başlamış, ABD ve İngiltere ile sınır komşusu olan Sovyetler Birliği'ne karşı gizli operasyonlar yürütmek için yardımlaşmaya başlamıştır. 1957'de CIA ve İsrail istihbarat teşkilatı MOSSAD (İstihbarat ve Özel Görevler Enstitüsü) ile işbirliği yaparak "*Sazeman-e Ettelaat va Amniyat-e Keshvar: SAVAK*" olarak bilinen İran Milli İstihbarat ve Devlet Güvenlik Örgütü, İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi tarafından kurulmuştur (Wege, 2013, s. 142). Şah rejimini muhalefetten korumak, SAVAK'ın ana amacını oluşturmuştur.^{cc} İran'ın batı yanlısı dış siyaseti eğilimini terk ettiği 1979 Devrimi'ne kadar bu ilişki biçimi anılan niteliğini sürdürmüştür. Alman dış istihbarat servisi BND de, İran'da 1960'dan 1979'a kadar bir yurtdışı temsilciğine sahip olmuştur.^{dd} 1960'tan 1965'e kadar, BND, askeri ateşliklerde kendi elemanlarını devlete göndermiş, 1960'ların ikinci yarısından itibaren SAVAK'ın yapılandırılması ve personelinin eğitilmesine yardımcı olmuştur. BND bunun yanında, Şah'ın muhaliflerine karşı yürüttüğü soruşturmalarda da SAVAK birlikte çalışmıştır (Schmidt-Eenboom, 1995, s. 79). Bu yardımlaşmanın kapsamı İran coğrafyası ile sınırlı kalmamış, Almanya'da yaşayan İran vatandaşları hakkında düzenli olarak SAVAK ile bilgi paylaşımında bulunulmuştur. 1979'daki İran İslam Devrimi'ne kadar, Batı Almanya'nın, İran ile özgün tarihi, siyasi ve ticari ilişkileri ile İsrail ile yakın özel ilişkisi ve İsrail'in İran ile yakın ilişkileri, BND'nin İran'daki faaliyetlerinde, diğer Batılı ülkelere nazaran daha avantajlı bir konumda yer almasını beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, Almanya ve İran'ın bu dönemdeki istihbarat ilişkisi, her iki tarafın da sürdürmek için çaba gösterdiği bir şekil almıştır (Duve, 1993). Anılan ilişki biçimi Almanya ve İran arasındaki ilişkiyi; BND'ye İran hükümetine ilişkin önemli bir içgörü fırsatını tanıtmış olsa da, BND'nin bu bilgilerin çoğunu diğer Batılı güçlerle paylaşımı söz konusu olmamıştır (Wege, 2013, s. 143).

Savaş uçakları için bir radar karşı önlem sisteminin çok kompakt olması ve aynı zamanda çok uzun mesafelere kadar etkili olması gereklidir. Bu bağlamda 1970'lerin başlarında, Almanya'nın ihtiyaç duyduğu teknolojiyi geliştirmek ve ABD askeri donanımına olan bağımlılıktan kurtulmak için Alman askeri endüstrisi de elektronik savaşa yönelmiştir. Batı Almanya'nın Savunma Bakanlığı ve BND, Sovyet radarlarıyla ilgili bilgilere erişerek, radarların teknolojisinin daha üzerinde elektronik karşı önlemler

| 340 | ^{cc} SAVAK ayrıca komünistlerin ve diğer solcu parti üyelerinin silahlı kuvvetlere veya diğer hükümet örgütlerine nüfuz etmemesinden sorumluydu. SAVAK'ın ana sorumluluğu iç istihbarat olsa da, dış faaliyetlerde de bulundu. SAVAK çoğunlukla askeri personel tarafından idare edildi. 1979 Devrimi'nden sonra yayınlanan belgelere göre; SAVAK'ın 15.000 tam zamanlı ajan ve binlerce yarı zamanlı katılımcı ile tam ölçekli bir istihbarat kurumu olduğu görüldü (Jones, 2011, ss. 1-17).

^{dd} Örneğin, 1960'tan 1965'e kadar, Albay Karl-Otto von Czernicki (CÄSAR takma adıyla) BND tarafından Tahran'da askeri ataşe olarak istihdam edilmiştir.

geliştirmek için on yıl süren bir operasyona başlamıştır (Shapiro, 2007, s. 156). Önce “CALIGULA” ve daha sonra “CERBERUS” olarak adlandırılan bu proje ile Batı Almanya; yeni avcı bombardıman uçağı Tornado'nun, olası bir savaş sırasında nükleer başlıklı silahlar yüklenerek vuruş kabiliyeti ile donatılmasını ve Doğu Avrupa hava sahasına radar sistemlerine yakalanmadan girebilmesini mümkün kılacak en iyi elektronik savaş yeteneklerine sahip olmasını amaçlamıştır. Aynı şekilde karşı radar sistemine gereksinim duyan İsrail bu kadar maliyetli ve uzun vadeli bir geliştirme programını tek başına finanse edemediğinden, Batı Almanya ile birlikte ortak bir proje arayışlarına girmiştir. Bu doğrultuda İsrail istihbaratı yetkilileri Alman Savunma Bakanlığı ve BND ile temasa geçerek, frekans bozucu teknoloji üreten İsrail şirketi Elta ile birlikte Tornado uçaklarının donanımının artırılmasına yönelik bu ortak projeye (CERBERUS) katkı sağlamıştır. ^{ee} CERBERUS projesine katkı olarak bir elektronik izleme istasyonu zinciri oluşturan BND, Sovyetler Birliği'nin güney sınırlarındaki radarları izlemek için SAVAK ile birlikte Tahran yakınlarında izleme istasyonu kurmuştur. Elektronik izleme istasyonu zinciri, Sovyetler'in eğitimlerini, askeri manevralarını veya acil durumlarda kullanılacak Sovyet Uçaksavar radarlarının konumları ve özellikleri gibi NATO savunması için önemli bilgileri kaydederek, sovyetler'in olası saldırı senaryolarının oluşturulmasını ve karşı önlem seçeneklerinin planlanmasına katkıda bulunmuştur. Bunun yanında elde ettiği bilgileri MOSSAD ile de paylaşmış ancak İran'daki 1979 İslam Devrimi'nin ardından BND, Tahran'daki izleme istasyonunu kapatarak, ülkedeki resmi varlığına son vermek zorunda kalmıştır (Shapiro, 2013, ss. 182-83).

Humeyni'nin devrim ardından 1 Nisan 1979'da “İran İslam Cumhuriyeti”nin kuruluşunu ilan etmesiyle, BND'nin İran'daki merkezi ilk başta çökse de, Devrim esnasındaki kargaşada, son kez Kanada, ABD ve İngiltere istihbarat teşkilatlarının İran'dan güvenli bir şekilde ayrılabilmeleri hususunda öncü bir rol oynamıştır. ^{ff} BND devrim esnasında ilk başta, Humeyni'ye karşı ABD'de tarafından da desteklenen bir darbenin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini beklemiştir. BND analistleri, Şah'ın gizlice Mısır'dan Senegal'e gitmesini ve aynı zamanda güçlü bir ABD savaş gemisinin Körfez'den geçmesini bir karşı devrim hazırlığı olarak görmüş, fakat İran'da beklenen karşı-devrim gerçekleşmemiştir. BND tüm bu olumsuzluklara rağmen, Tahran'daki ABD Büyükelçiliği baskını ve 4 Kasım 1979 ve 20 Ocak 1981 tarihleri arasında 444 gün süren rehine krizi dönemi de dâhil olmak üzere uzunca bir süre İran

^{ee} Federal Meclisin 1991 yaptığı soruşturma sonucunda ortaya çıkan CERBERUS skandalı ile federal hükümetin 1972'den beri en katı gizlilik içinde Tornado uçakları için İsrail frekans bozucu teknolojisinin geliştirilmesini ve inşasını finanse ettiği ortaya çıkarılmıştır. Finansal hacim açısından CERBERUS projesi için bozucu ve aldatıcı teknolojinin geliştirilmesi ve teslimatı, bugüne kadar Almanya'ya yönelik İsrail silah sistemleri ihracatı arasında en büyük kalemi oluşturmuştur. 2,2 milyar Alman markı civarında toplam değeri olan proje kapsamında Elta'ya toplam yaklaşık 1,1 milyar Alman markı ödeme yapıldığı ortaya çıkarılmıştır. Alman Savunma Bakanlığı tarafından “FOLKE DANCE” kodu altında finansal düzenlemeleri gerçekleştirilen bu projenin finansal işlemlerin bir kısmı ise MOSSAD ve BND'nin aracılığıyla yürütülmüştür. Bu nedenle Federal Savunma Bakanlığı, BND ile koordinasyon anlaşması yapmak zorunda kalmıştır. İsrail “1-20” kodu ile tanımlanarak hiçbir belgede isminin geçmesi önlenmiş ve bu projeye ilk olarak CALIGULA kodu verilmiştir. Tüm CALIGULA belgeleri elden ele mühürlenmiş ve özel güvenlik düzenlemeleri altında teslim edilmiştir. Projenin katı gizliliği nedeniyle, Almanya'da canlı testler yapmak mümkün değildi ve bu nedenle işin çoğu İsrail'de gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda Alman Hükümeti İsraili şirket ile gerçekleştirilen bu projeyi, Federal Meclis'ten bile gizlemiştir (Nassauer & Steinmetz, 2003, ss. 8, 27; Shapiro, 2007, s. 157)

^{ff} JÜRGENS takma adlı BND ajanı Bentitgni, bu başarılı operasyondan dolayı Federal Almanya Cumhuriyeti Liyakat Nişanı almıştır.

Hükümetinin gizli görüşmelerini dinlemeye devam edebilmiştir. Bunun yanında BND diğer Batılı istihbarat teşkilatlarının aksine yeni devrim hükümeti ile iletişimine devam edebilmiştir. BND'nin örtülü silah ihracatı bağlamında Batı Almanya ve İran bir araya gelmiştir. 11 Ağustos 1981'de, TELEMİT Şirketi, Humeyni'nin 100 milyon Alman Markı civarındaki banka teminatına karşılık olarak Tahran'a iletişim teknolojisi sunmayı taahhüt etmiştir (Schmidt-Eenboom, 1995, ss. 81-82). BND, buna ilaveten 1980'de başlayan Irak-İran Savaşı'nın ilk yıllarında, ambargolara rağmen İran'a Münih merkezli MAN ticari araç firmasının askeri ve sivil amaçla kullanılmak üzere kamyon tedarikine de aracılık etmiştir.⁸⁸

İran İslam Devrimi sonrasında BND'nin İran'daki faaliyetleri eskisinden farklılaşmış, 1980'de başlayan Irak-İran Savaşı'nda Irak tarafında yer alan Batılı müttefikleri ile birlikte Almanya da Irak'ı desteklemiştir. Dolayısıyla bu savaşa kadar Irak'ta resmi bir temsilciliği olmayan BND, Bağdat'ta temsilcilik açmış ve Irak İstihbaratı ile işbirliği yapmıştır. Federal Ekonomi Bakanlığının 1981 ve 1989 arasındaki dönemle ilgili açıkladığı bilgilere göre; Almanya Irak'a 500 milyon Alman markı tutarında bilgisayar, radar ve şifreleme cihazların da aralarında bulunduğu elektronik sistemlerle büyük miktarda istihbari ve askeri teknoloji ihraç etmiştir (Schmidt-Eenboom, 1995, ss. 88-89). Buna karşılık BND'nin İran'daki yokluğunda yerini "Stasi" olarak bilinen Doğu Almanya İstihbarat Teşkilatı/Devlet Güvenlik Bakanlığı (*Ministerium für Staatssicherheit –MfS*) almış, İran'la MiG Savaş Uçakları başta olmak üzere silah, mühimmat, haberleşme cihazları tedariki ve eğitim sağlanması hususlarında işbirliği yapmıştır. İki Almanya'nın birleşmesine kadar geçen süreçte SAVAK ile Stasi arasında gelişen yakın ilişkiler, birleşen Almanya için İran ile olan ilişkileri için yeni fırsatlar sunmuştur (Esser, 2019).

Almanya ve İsrail arasında 1950'lerde silahlanma hususunda başlayan karşılıklı yardımlaşma (Kaim, 2015, s. 9), silahlanma hususunda bir işbirliğini doğurmuş ve Süveyş Krizi ertesinde BND ile MOSSAD arasında yakın ilişkilerle işbirliği daha da derinleşmiştir (Shapiro, 2008, s. 79). İki ülkenin istihbarat servisleri arasında ilişkilerin başlamasında ve işbirliğinin oluşmasında Arap-İsrail çatışması ve her iki devletin Soğuk Savaş'ın gerektirdiği ulusal güvenlik ihtiyaçları en önemli dinamikler arasında yer almıştır. Hem Shapiro hem de Brentjes, İsrail açısından bu işbirliğinin, "İsrail'in güvenliği için şeytanla bile anlaşılması" olarak değerlendirmiştir (Brentjes, 2001, s. 9; Shapiro, 2005). Bu bağlamda iki ülke arasında olumsuz kamuoyu ya da dış baskılardan yalıtılmış olarak ağır bir gizlilik perdesi altında gerçekleştirilen gizli ilişkiler ağı Alman-İsrail güvenlik işbirliğini, iki ülkenin genel güvenlik durumunu ve askeri yeteneklerini önemli ölçüde arttırmıştır (Bülbül, 2019c, s. 301). Bu gizli işbirliği, 1965 baharında Batı Almanya ve İsrail arasında diplomatik ilişkilerin kurulması gibi, diğer alanlardaki ilişkilerin normalleşmesine de önemli ölçüde katkıda bulunmuş, bu süreçte ilişkiler daha da gelişerek, Alman ve İsrail istihbarat servisleri, savunma ve silahlı kuvvetler bakanlıkları arasında çok yoğun bir işbirliğine dönüşmüştür (Shapiro, 2002, ss. 24-25). Her iki taraf da silahlanma işbirliğini, hassas muhteviyatına bağlı olarak mümkün olduğunca gizli tutmaya çalışmıştır. En azından 1980'lerin sonuna kadar iki devlet arasındaki silahlanma alanındaki işbirliği ve silah nakliyatı genellikle BND ve MOSSAD aracılığıyla

⁸⁸ Ambargo yönetmeliklerini aşmak için, aracın iskeleti olan şasisi; faturada yedek parça teslimi olarak beyan edilmiş ve bu MAN Firmasına, fatura edilen bedelin, tam şasi fiyatının iki katına tekabül etmesine bağlı olarak daha fazla karı beraberinde getirmiştir. BND'nin önemli rol oynadığı bu satışın Federal Hükümet'in bilgisi ve onayı vardı çünkü bu ticaret Hermes garantileri ile güvence altına alınmış ve bu satılan araçların bakımı için eğitim almaya gelen bakım uzmanlarının giriş vizeleri onaylanmıştır (Storkmann, 2012, s. 103).

gerçekleştirilmiştir (Müller vd., 2002, s. 485). Bu bağlamda doksanlı yıllara kadar, iki ülke arasındaki önemli işbirliği projelerinin gündeme alınması, çoğunlukla BND ve MOSSAD tarafından koordine edilmiş ve yönetilmiştir.

Soğuk Savaş boyunca, hem Federal Almanya hem de İsrail Devleti'nin, sınırları boyunca Sovyet yapımı silah sistemleriyle donanmış potansiyel düşmanlarla karşı karşıya kalmaları aralarındaki ilk işbirliğinin Doğu Avrupa ve Arap ülkelerine karşı bir birliktelik olmasını da beraberinde getirmiştir (Shpiro, 2002, s. 24). Bu bağlamda Soğuk Savaş sırasında, önemli istihbarat faaliyetlerinin kapasitesinin büyük bir bölümü, diğer tarafın askeri yetenekleri hakkında bilgi toplamaya ayrılmıştır. Batı istihbarat servisleri ve özellikle BND için, Sovyet silah sistemleri, füzeler, uçaklar, zırh ve silahlar gibi teknik bilgiler, Sovyet askeri yeteneklerinin ve taktik planların saptanması açısından büyük önem taşımıştır (Shpiro, 2004, s. 57). Bu doğrultuda MOSSAD, Demir Perde ülkelerinden İsrail'e göç eden Yahudiler ve bu ülkelerde bulunan istihbarat uzmanlarından Sovyetler Birliği hakkında elde ettiği bilgileri, BND ile paylaşmıştır. Bu bilgilerin karşılığında ise BND'nin başta Mısır, Suriye ve Irak olmak üzere Arap yarımadasındaki ülkelerindeki yoğun temaslarıyla topladığı istihbarat bilgilerine erişmiştir. BND ayrıca MOSSAD için sahte belgeler düzenlenmesi ve Arap şehirlerine gönderilen istihbarat personelleri için sahte kimlikler sağlanmasına da yardımcı olmuştur (Shpiro, 2000, s. 2).

Almanya veya Avusturya doğumlu olmasına bağlı olarak anadil seviyesinde Almanca bilgilerine sahip birçok MOSSAD ajanına BND, Müttefik bombalama baskınları sırasında belge ve kayıtların kaybolduğu alanlardan sahte kimlikler sağlamıştır. Bu MOSSAD ajanları Münih'te bulunan "güvenli bir evde", casusluk, radyo iletişimi, kriptografi ve belge sahteciliği konularında eğitim görmelerinin ardından Alman kimlikleri altında fark edilmeden çalıştıkları Arap başkentlerine gönderilmişlerdir (Shpiro, 2000, s. 2).^{hh} Ayrıca MOSSAD ve BND'nin kendi ajanları için kopyaladığı Mısır gizli polisinin kimlik kartı ile geniş bilgi topladı. Gehlen, MOSSAD ajanlarının eğitimi de oldukça ilgilidi ve hatta BND silah atış kısmında hedef uygulamaya şahsen onlarla birlikte katıldı (Shpiro, 2000, s. 2; Sirrs, 2010, ss. 87-88).

BND yetkilisi Heinz Felfe'nin 1961'de KGB için çalıştığının deşifre olmasıyla BND, Doğu Bloğundaki nerdeyse tüm istihbarat tabanını kaybetmiştir. Yaşanan bu kriz BND'yi MOSSAD ile daha yakın işbirliğine ve ondan daha çok destek almaya zorlamıştır. (Shpiro, 2002, s. 33). BND Mısır'da İsrail'i tehdit eden Alman bilim insanlarının roket çalışmalarını başarısızlığa uğratmak için MOSSAD ile birlikte çalışmış ve bir yıl içerisinde Mısır'ın roket projesi çöktürmüştür (Sirrs, 2007, ss. 68-81). Afrika 1960'larda, MOSSAD ve BND arasında yeni bir işbirliği alanı daha oluşturulmuştur: Hem Almanya hem de İsrail,

^{hh} Örneğin, *Wolfgang Lotz* ve *Aharon Moshel* bu ajanlardan ikisi idi. Almanya'nın Mannheim şehrinde doğan ve bu bağlamda ana dili gibi Almanca konuşan daha sonra İsrail'e göç eden Lotz Mısır'da gerçekleştirmek istediği görevi için Almanya'ya geldi. BND'nin yardımıyla Lotz, Almanya'da varlıklı bir Alman ordusu gazisi ve at yetiştiricisi sahte bir kimliğini oluşturmak için Almanya'da bir yılını harcadı. BND tarafından verilen Alman kimliği ve pasaportu ile Nasır için uzun menzilli füzeler geliştiren bir grup Alman bilim adamını gözetlemek için 1961'de Kahire'ye gelen Lotz, burada Kahire topluluğunun bir buluşma noktası haline gelen bir at damızlık çiftliğini açtı. Böylelikle Lotz, Mısırlı politikacılar ve ordu subayları ile yakın temas kurarak, Mısır'ın İsrail'e karşı savaş hazırlıkları hakkında önemli bilgileri Tel Aviv'deki MOSSAD karargâhına iletebildi. Moshel, bir Alman gazetesi için çalışan bir gazeteci olarak Mısır'a yollandı ve gizli raporlarını Köln'deki hayali bir "teyzeye" gönderdi.

bağımsızlığına izin verilmiş olan Afrika ülkeleriyle, Almanya teknolojik alanda İsrail ise askeri ve tarımsal eğitimiyle ilgilenen yakın ilişkiler geliştirmiştir. Bu çerçevede MOSSAD Afrika liderleriyle yakın temaslarda bulunarak DDR'nin faaliyetleri hakkında elde ettiği bilgileri BND'ye vermiştir (Shpiro, 2000, s. 2). MOSSAD Irak'a ait Sovyetlerin en gizli savaş uçağı olan "MiG-21" ile ilişkili bilgileri BND ile paylaşmıştır. Özellikle 1967'deki Altı Gün Savaşı esnasında Batı'da neredeyse bilinmeyen sayıda Sovyet yapımı silah ve askeri sistemi ele geçiren MOSSAD, bu ele geçirdiği askeri malzemeleri BND ile paylaşarak, BND askeri analistlerin bu silahların teknik değerlendirmelerinin sonuçlarını elde etmeleri için ellerinden geleni yapmıştır. BND, Almanya'da test yapmak için gerçek örnekleri MOSSAD'dan elde etmiştir (Shpiro, 2004, ss. 59-62). Bu bağlamda MOSSAD Arap-İsrail Savaşları (1967, 1973 ve 1982) sırasında elde ettiği istihbaratı bilgiyi BND ile paylaşmakla kalmayıp, aynı zamanda donanım ve teçhizat sağlamak için en modern Sovyet yapımı askeri teknoloji hakkındaki araştırma sonuçlarını da paylaşmıştır. Bu istihbarat işbirliğinin Alman ve İsrail silah üretimi üzerindeki etkisi ise büyük olmuştur. Büyük silah sistemlerinin tasarımları, güncel Sovyet tasarımlarının sunduğu gerçek tehdidi ele alacak şekilde değiştirilmişⁱⁱ; büyük silahlanma geliştirme programları açısından hem bütçe hem de zamandan tasarruf edilmiş ve bazı durumlarda, taktiksel avantajlar sağlamadıklarının anlaşılmasıyla tüm tasarım programları iptal edilmiştir (Shpiro, 2004, s. 72).

Almanya ile İsrail arasındaki istihbarat işbirliğinin 1970'lerdeki odağı Soğuk Savaş sorunlarından terörizmle mücadeleye kaymıştır (Shpiro, 2000, s. 3, 2002, s. 34). Alman terörist grupları ve Filistinli Kurtuluş Örgütü mensupları arasındaki yakın ilişkiler nedeniyle, her iki devlet bilgi paylaşımı ile uluslararası terörizm ile ortak mücadele etmiştir. Filistinli mülteci kamplarında aktif olan İsrail ajanları Lübnan'da eğitim gören Kızıl Ordu Fraksiyonu "Rote Armee Fraktion – RAF" üyeleri hakkında bilgi paylaşımında bulunmuştur. Mevcut bilgilerin hızlı ve bürokratik bir şekilde paylaşılmasıyla birçok terörist saldırı engellenmiştir. 1972 Münih Olimpiyatları sırasında Filistinli militanlar tarafından on bir İsrailli sporcunun öldürülmesi, iki ülke arasındaki terörle mücadele hususundaki işbirliğini güçlendirmiştir (Shpiro, 2000, s. 3, 2002, s. 34). BND'nin bir numaralı ortağı haline gelen MOSSAD'ın ajanları Almanya içinde gözaltına alınan Filistinlilerin sorgulanmasında, BND ajanlarının çok iyi derecede Arapça bilmelerine rağmen, tercüman olarak katılımları sağlanmıştır (Geiger, 2014, ss. 270-71; Schmidt-Eenboom, 2007, s. 25).

1982'deki Lübnan Savaşı'ndan sonra BND'nin istihbarat çalışmaları, Beyrut'taki Batı rehinelere kurtulması ve bölgede başlayan Hizbullah tehdidine odaklanmıştır. BND, İran istihbarat servisi ile iyi ilişkiler kurmuş ve İsrail ile Hizbullah arasında birkaç kez arabuluculuk yapmıştır. BND'nin bu arabuluculuk çabaları genellikle öldürülen askerlerin değişimi veya mahkûmların serbest bırakılması gibi insani meselelere odaklanırken, temaslar da Kudüs ve Tahran arasında dolaylı ve etkili bir iletişim kanalı olarak kullanılmıştır (Shpiro, 2000, s. 4). Bu bağlamda ayrıca 1990'ların başından bu yana, Alman istihbaratı, savaş esirlerini ve rehinelere serbest bırakılması için müzakerelerde önemli bir rol

ⁱⁱ Arap-İsrail Savaşları sırasında İsrail'in elde ettiği ve Almanya ile paylaştığı Sovyet silah ve sistemleri, Alman silahlarının planlanması ve geliştirilmesi için kullanılmıştır. Örneğin; Sovyet T-62 tankları ve BMP-1 zırhlı personel taşıyıcıları, Leopard tankı ve Marder zırhlı personel taşıyıcısının geliştirilmesine ilham kaynağı olmuştur. Federal Savunma Bakanlığı Parlamento Sekreteri Willi Wimmer 1991 yılında yaptığı açıklamada İsrail ile yapılan bu işbirliği için "Bundan büyük yarar gördük" ifadesini kullanmıştır (Nassauer & Steinmetz, 2003, s. 11).

oynamıştır. Aralık 1991'de Başbakanlık makamının BND'den sorumlu yeni koordinatörü olarak atanan Bernd Schmidbauer, Lübnanlı Şiilerle zorlu görüşmelerden sonra, Lübnan'daki Alman esirlerin serbest bırakılmasını sağlamıştır. Sonuç olarak, 17 Haziran 1992'de Hizbullah tarafından Lübnan'da rehin olarak tutulan iki Alman vatandaşı, evlerine dönmüştür. 1990'ların sonuna kadar Schmidbauer ve yardımcılarının çabaları sayesinde Berlin, İran'ın en önemli Batılı ortağı haline gelmiş ve Hizbullah ve İsrail arasındaki gizli temaslarda ana arabulucu olmaya devam etmiştir (Kahana & Suwaed, 2009, s. 96).

Sonuç

Wehrmacht'ın Mayıs 1945'te teslim olmasının ardından sona eren II mi yazı ile mi? İkinci Dünya Savaşı ertesinde dünya sahnesinde Almanya isimli devlet de ortadan kalkmıştır. Buna karşın, savaşın sona ermesine müteakiben Hitler karşıtı koalisyon çerçevesinde birlikte hareket eden ABD ve SSCB arasındaki çatışma potansiyeli, Almanya'nın geleceğinin ne olacağını da belirleyen temel dinamikler içinde yer almıştır. ABD, İngiltere ve Fransa'nın Almanya'da kendi kontrolleri altındaki üç işgal bölgesini birleştirmeleri karşısında SSCB'nin kendi işgal bölgesindeki etkinliğinin artırması, Alman coğrafyasını iki blok gücü arasında önemli bir ön cephe hattı haline getirmiştir. Egemenliği sınırlı iki Alman devletinden biri olarak ortaya çıkan Federal Almanya Cumhuriyeti'nin 1990 yılındaki birleşmeye kadar olan dönem içerisinde, devlet sistemi, ulusal kimliği ve dış politikasının, II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan acı tecrübelerden alınan dersler ile birlikte Soğuk Savaş dönemin koşulları tarafından şekillendirildiği görülmüştür. Bu bağlamında hem dış etkenler hem de tarihsel hafıza gibi geçmiş deneyimler, Alman dış politikası üzerinde önemli rol oynamıştır. Batı Almanya'nın 1955 yılına kadar işgal güçlerinin oluşturduğu Müttefik Yüksek Komisyonu'nun kontrolü altında kalması ve birleşmeye kadar üç işgal gücünün bazı mahfuz haklarının devam etmesi, birleşmenin sağlanamaması ve Soğuk Savaş'ın koşullarının yanında devam eden anayasal kısıtlamalar nedeniyle Almanya'nın sınırlı bir egemenliğe sahip olmuştur. Her ne kadar Almanya'nın işgal güçlerinin siyasal sistemlerini alması ve bu bağlamda Batı ile çok taraflı olarak bütünleşme yoluna gitmesinin kendi tercihi olduğu iddia edilse de, Almanya'nın farklı bir yolu tercih etmesi veya buna izin verilmesinin mümkün olmadığı açık bir gerçektir. Ancak bunun yanında Almanya'nın egemenliği üzerindeki kısıtlamalar ile birlikte güvenlik bağlamında ABD başta olmak üzere müttefiklerine olan bağımlılığı, onun ticaret ve diplomasi alanlarına daha fazla yönelmesine yol açarak, Almanya'nın özellikle ekonomik bir dev olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Soğuk Savaş döneminde üzerindeki kısıtlamalar nedeniyle tam bağımsızlığını elde edemeyen Almanya, bir ön cephe ülkesi olarak bulunduğu koşullara uygun bir dış ve güvenlik politikası oluşturmak zorunda kalmıştır.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin tam bağımsızlığını elde edememesine ve üzerindeki kısıtlamalara rağmen, kendi kuruluşundan daha eski bir tarihte; 1946'da kurulan istihbarat teşkilatı BND; Soğuk Savaş boyunca hem Almanya'nın ve hem de müttefiklerinin güvenliği ve çıkarlarının gerçekleştirilmesi için önemli faaliyetler göstermiştir. BND'nin istihbarat faaliyetleri, sadece Almanya coğrafyası ile sınırlı kalmayarak, dünyada aralarında Ortadoğu'nun da yer aldığı geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Ortadoğu bağlamında BND'nin faaliyetleri arasında füzeler, uçaklar, zırhlar ve silahlar gibi Sovyet silah sistemleri hakkındaki teknik bilgiler, Sovyet askeri yeteneklerini ve planlamasını değerlendirmek için karşı tarafın askeri yetenekleri hakkında bilgi toplaması gibi hususlar yer almıştır.

Bu çerçevede, Mısır ve Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'daki birçok devletin askeri envanterinin Sovyet silahlarından oluşması, BND'ye önemli fırsat sunmuştur. BND; Ortadoğu'da bulunan ülkelerin istihbarat teşkilatlarına verdiği eğitim, teknik destek ve sattığı silahlar ile dinleme ve şifreli haberleşme cihazları ve bu cihazlar aracılığıyla kendisinin yapabildiği dinlemeler ile hem kendisinin hareket alanını hem de müttefikleriyle işbirliği alanlarını genişletmiştir. Özellikle paravan şirketler üzerinden kendisinin de gizli olarak şifreli haberleşmeleri çözmesini ve dinlemesini sağlayan haberleşme cihazlarını satarak, Ortadoğu'yu kontrol edebilecek bir konum elde etmiştir. Böylelikle Almanya hem kendi çıkarlarını korumuş hem de müttefiklerinin ve özellikle de İsrail'in güvenliğinin sağlanmasında önemli rol oynamıştır. Bunun yanında satılan silahlar ve iletişim teknolojileri ile Alman ekonomisine büyük katkı sağlanmıştır.

Neticeyle Soğuk Savaş'ta güvenlik çıkarları ve Arap-İsrail çatışması, BND ile MOSSAD arasında Sovyet silahları hakkında daha iyi bilgi edinmeyi amaçlayan geniş bir istihbari işbirliğine yol açmıştır. Soğuk Savaş süresince gizli olarak yürütülen bu işbirliği insan kaynakları toplama ve istihbarat sinyalleri de dâhil olmak üzere diğer alanlarda daha yakın ikili istihbarat işbirliğinin temelini oluşturmuştur. Alman tarafı için gizlilik, yalnızca Sovyet silahları üzerine istihbari bilgi sınırlarında kalmamış, aynı zamanda Arap ülkelerinin bu tür hassas alanlarda İsrail ile işbirliği üzerinde olası olumsuz baskı oluşturmasının da önlenmesi ve DDR'nin egemen bir devlet olarak tanınmasının engellemesi amaçlarına da hizmet etmiştir. MOSSAD özellikle 1960'lar ve 1970'lerde BND'ye sadece istihbarat sağlamakla kalmamış, aynı zamanda en modern Sovyet yapımı askeri teknolojiye ait bilgileri de paylaşmıştır. Bu istihbari işbirliğinin Alman ve İsrail silah üretimi üzerindeki etkisi büyük olmuştur. İki devlet arasındaki yakın ve istikrarlı istihbarat işbirliği güvenlik avantajlarının yanında "faillerin ülkesi" Almanya ile "kurbanların ülkesi" İsrail'i zor geçmişlerinin üstesinden gelmeye ve normal ilişkilere doğru ilerlemeye bir adım daha yaklaştırmıştır.

KAYNAKÇA

- Abelshauer, W. (2011). *Deutsche Wirtschaftsgeschichte seit 1945*, Vol. 1587, CH Beck, München, 2. Auflage.
- Aboul-Enein, Y. & Aboul-Enein, B. (2013). *The secret war for the Middle East: The influence of axis and allied intelligence operations during World War II*. Naval Institute Press.
- Adams, J. (2009). *Historical dictionary of german intelligence, historical dictionaries of intelligence and counterintelligence Vol. 11*, Scarecrow Press.
- Ash, T. G. (1994). Germany's choice. *Foreign Affairs*, 73(4), 65-81. <https://doi.org/10.2307/20046744>
- Banchoff, T. (1996). Historical memory and german foreign policy: The cases of adenauer and brandt. *German Politics & Society*, 14(2), 36-53.
- Baring, A. (1984). *Im anfang war adenauer: Die entstehung der kanzlerdemokratie*, Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Becker, S. (2013). *Germany and war: Understanding strategic culture under the Merkel government*. IRSEM, Institut de recherche stratégique de l'École militaire.

- BND ve CIA'in istihbarat skandalı ifşa edildi (2020, Şubat 11). *Deutsche Welle Türkçe*, <https://www.dw.com/tr/bnd-ve-ciain-istihbarat-skandalı-ifşa-edildi/a-52344941>
- Bragulla, M., & zur Capellen, M. M. (2011). *Die nachrichtenstelle für den orient: Fallstudie einer propagandainstitution im ersten weltkrieg*. AV Akademikerverlag.
- Brentjes, B. (2001). *Geheimoperation nahost: Zur vorgeschichte der zusammenarbeit von Mossad und BND*, Edition Ost.
- Buchheit, G. (1966). *Der deutsche geheimdienst: Geschichte der militärischen Abwehr*. List.
- Bülbül, A. (2019a). Tarihsel ahlâkî sorumluluk bağlamında Batı Almanya'nın İsrail politikası: Altı Gün Savaşı örneği. *Electronic Journal of Political Science Studies (EJPSS)*, 10(1), 59-77.
- Bülbül, A. (2019b). *Başbakan Angela Merkel dönemi Almanya'nın Ortadoğu politikası*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bülbül, A. (2019c). Şansölye Merkel dönemi Almanya'nın İsrail ile ilişkisi. H. Bağcı; İ. Ermağan, & B. Gümüş, (Ed.). *Dünya Siyasetinde Almanya içinde* (ss. 287-319). Nobel Yayınları.
- Caparini, M. (2016). Controlling and overseeing intelligence services in democratic states, H. Born & M. Caparini (Ed.). *Democratic control of intelligence services: Containing rogue elephants*. İçinde (ss. 3-24). Routledge.
- Colschen, L. (2010). *Deutsche Außenpolitik*, Vol. 3195, UTB.
- Dalgaard-Nielsen, A. (2013). *Germany, pacifism and peace enforcement*. Manchester University Press.
- Daun, A. (2011). Nachrichtendienste in der deutschen Außenpolitik. A. H. T. Jäger & K. Oppermann (Ed.). *Deutsche Außenpolitik. Sicherheit, Wohlfahrt, Institutionen und Normen içinde* (ss. 141-172). 2. aktualisierte und erweiterte Auflage VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Dobson, M. J. (2020). Operation rubicon: Germany as an intelligence 'Great Power'?, *Intelligence and National Security*, 35(5), 608-622. <https://doi.org/10.1080/02684527.2020.1774852>
- Duve, F. (1993, Kasım 09). Die Kooperation zwischen deutschen und iranischen Geheimdiensten hat eine lange, fatale tradition, der teufel als freund?, *taz. die tageszeitung*, <https://taz.de/!1592007/>
- Endres, F. & Vögele, N. (2020, Şubat 14). Geheimdienstaffäre cryptoleaks-weltweite spionage-operation mit schweizer firma aufgedeckt, *SRF*, 11.02.2020, <https://www.srf.ch/news/schweiz/geheimdienstaffaere-cryptoleaks-weltweite-spionage-operation-mit-schweizer-firma-aufgedeckt>
- Esser, K. B. (2019, Haziran 17). Standpunkte • Deutsche geheimdienste verursachen kriegsgefahr am golf (Podcast), *Kenfm*, <https://kenfm.de/standpunkte-•-deutsche-geheimdienste-verursachen-kriegsgefahr-am-golf-podcast/>
- Farrokh, K. (2011). *Iran at war: 1500-1988*. Osprey Publishing.
- Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, T.C. Adalet Bakanlığı, <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA%202009-276.pdf> (21.01.2020)

- Foreign Relations of the United States: Diplomatic Papers, 1943, The Near East and Africa, Volume IV. 800.20291/7: Telegram. The Minister in Iran (Dreyfus) to the Secretary of State. Tehran, August 16, 1943—3 p.m. In: Office of the Historian, Bureau of Public Affairs United States Department of State. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1943v04/d397> (05.12.2019)
- Fünfte Kolonne, Der Krieg im Dunkeln (1959, Temmuz 08). *Der Spiegel*, 28/1959. <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-42626003.html>
- Gareis, S. B. (2014). Militärische Beiträge zur Sicherheit. S. Böckenförde & S. B. Gareis (Ed.). *Deutsche Sicherheitspolitik* içinde (ss. 115-149). Verlag Barbara Budrich 2. Auflage, UTB.
- Geiger, T. (2014). Westliche anti-terrorismus-diplomatie im Nahen Osten. H. Johannes, (Ed.). *Terrorismusbekämpfung in Westeuropa: Demokratie und Sicherheit in den 1970er und 1980er Jahren* Vol. 104 içinde (ss. 259-288). Walter de Gruyter GmbH & Co KG.
- Geyer, M. (1986). National Socialist Germany: The politics of information. E. R. May (Ed.). *Knowing One's Enemies* içinde (ss. 310-346). Princeton University Press.
- Gröttrup, H. (2013). *Wilhelm wassmuss. Der deutsche Lawrence*, Berlin.
- Haftendorn, H. (2001). *Deutsche Außenpolitik zwischen Selbstbeschränkung und Selbstbehauptung 1945-2000*. Deutsche Verlags-Anstalt.
- Haftendorn, H. (2006). *Coming of age: German foreign policy since 1945*, Rowman & Littlefield Publishers.
- Hanrieder, W. F. (1989). The Foreign Policies of the Federal Republic of Germany, 1949-1989. *German Studies Review*, 12(2), 311-332.
- Henze, S., & Knigge, J. (1997). *Stets zu diensten. Der BND zwischen faschistischen wurzeln und neuer weltordnung*, Münster.
- Hipp, D., Hoppenstedt, M., Knobbe, M., & Wiedmann-Schmidt, W. (2020). BND kann bis zu 1,2 billionen verbindungen pro tag abzweigen. *Spiegel*, <https://www.spiegel.de/netzwelt/netzpolitik/bnd-kann-bis-zu-1-2-billionen-verbindungen-pro-tag-abzweigen-a-00000000-0002-0001-0000-000170923494> (14.06.2020)
- Hopkirk, P. (2001). *On secret service east of Constantinople: the plot to bring down the British Empire*. Oxford University Press.
- Hughes, T. L. (2002). The German mission to Afghanistan, 1915-1916. *German Studies Review*, 25(3), 447-476.
- Interne Präsentation über den aufbau des BND (2014, Haziran 18). *Der Spiegel*, <https://www.spiegel.de/media/5f94ae-0001-0014-0000-000000033997/media-33997.pdf>
- Jones, O. (2011). RS 84C Iran insights - Iran's intelligence and security apparatus. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?jsessionid=2AC10498B81B37D99F32D528EED806BD?doi=10.1.1.457.4482&rep=rep1&type=pdf>
- Jung, D., Schlichte, K., & Siegelberg, J. (2003). *Kriege in der weltgesellschaft: Strukturgeschichtliche erklärung kriegerischer gewalt (1945-2002)*. Westdeutscher Verlag.
- Kahana, E., & Suwaed, M. (2009). *Historical dictionary of Middle Eastern intelligence, Historical dictionaries of intelligence and counterintelligence, No. 10*, Scarecrow Press.

- Kaim, M. (2015, Ocak 30). Israels Sicherheit als deutsche staatsräson: Was bedeutet das konkret?, *Aus Politik und Zeitgeschichte APuZ* 6/2015. <http://www.bpb.de/apuz/199894/israels-sicherheit-als-deutsche-staatsraeson?p=all>
- Katzenstein, P. J. (1987). *Policy and politics in West Germany: The growth of a semi-sovereign state*. Temple University Press.
- Keßelring, A. (2017). *Die organisation gehen und die neuformierung des militärs in der Bundesrepublik*. Ch. Links Verlag.
- Kloten, N. (1997). Die Bundesrepublik als weltwirtschaftsmacht. K. Kaiser & H. W. Maull (Ed.). *Deutschlands Neue Außenpolitik* içinde (ss. 63-80). R. Oldenbourg Verlag.
- Koop, V. (2009). *Hitlers fünfte Kolonne: die Auslands-Organisation der NSDAP*. Be. Bra Verlag.
- Krieger, W. (2011). German–American intelligence relations, 1945–1956: New evidence on the origins of the BND. *Diplomacy & Statecraft*, 22(1), 28-43. <https://doi.org/10.1080/09592296.2011.549727>
- Kronenberg, V. (2009). Grundzüge deutscher außenpolitik 1949–1990. *Informationen zur politischen Bildung*, 304, 14-32.
- Krug, S. (2015). Nachrichtenstelle für den orient. *Making War, Mapping Europe*. http://www.mwme.eu/Essays-Files/Krug_NfO_Freigabe1.pdf (15.02.2020)
- Lenczowski, G. (1949). *Russia and the West in Iran, 1918-1948*, Ithaca, NY: Cornell University Press, New York, In: Arcive.org, <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.227014> (12.12.2019)
- Loeffel, R. (2015). *The fifth column in World War II: Suspected subversives in the pacific war and Australia*. Palgrave Macmillan.
- Maull, H. W. (2000). Germany and the use of force: Still a 'Civilian Power'?. *Survival, Global Politics and Strategy*, 42(2), 56-80.
- Maull, H. W. (2004). Normalisierung oder Auszehrung. *Deutsche Außenpolitik im Wandel*, in: *Aus Politik und Zeitgeschichte* 54. B 11 (8. März 2004): ss. 17-23, In: Bundeszentrale für politische Bildung 03.03.2004, <http://www.bpb.de/apuz/28463/normalisierung-oder-auszehrung-deutsche-aussenpolitik-im-wandel?p=all> (20.01.2020)
- Miller, G. (2020, Şubat 11). National security "The intelligence coup of the century". *Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/graphics/2020/world/national-security/cia-crypto-encryption-machines-espionage/>
- Müller, P. F., Mueller, M., & Schmidt-Eenboom, E. (2002). *Gegen freund und feind.: Der BND: Geheime politik und schmutzige geschäfte*. Rowohlt.
- Nassauer, O., & Steinmetz, C. (2003). *Rüstungskoooperation zwischen Deutschland und Israel*. BITS.
- Niclauß, K. (2015). *Kanzlerdemokratie: Regierungsführung von Konrad Adenauer bis Angela Merkel* (3. Baskı). Springer-Verlag.
- Nicosia, F. R. (2000). *The third reich and the Palestine question*, Transaction Publishers.
- Nielsen, H. (2013). The German analysis and assessment system. D. Charters, F. Stuart & P. H. Glenn (Ed.). *Intelligence Analysis and Assessment* içinde (ss. 54-71). Routledge.

- O'Sullivan, A. (2014). *Nazi secret warfare in occupied Persia (Iran): The failure of the German Intelligence Services, 1939-45*. Palgrave Macmillan.
- Olson, W. J. (2013). *Anglo-Iranian Relations during World War I*. Routledge.
- Öcal, M. (2019). Almanya'da Soğuk Savaş Dönemi Dış Politika. H. Bağcı, İ. Ermağan & B. Gümüş (Ed.). *Dünya Siyasetinde Almanya II, Yönetim-Ekonomi-Toplum içinde* (ss. 465-488). Nobel Yayıncılık.
- Pöhlmann, M. (2005). German intelligence at war, 1914–1918. *Journal of Intelligence History*, 5(2), 25-54. <https://doi.org/10.1080/16161262.2005.10555116>
- Reinhard, R. (2007). Deutsche außenwirtschaftspolitik. S. Schmidt, G. Hellmann & R. Wolf (Ed.). *Handbuch zur Deutschen Außenpolitik*. Vol. 306 içinde (ss. 618-629), VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Richter, L. (2003). Military and civil intelligence services in Germany from World War I to the end of the Weimar Republic. H. Bungert, J. G. Heitmann & M. Wala (Ed.). *Secret Intelligence in the Twentieth Century içinde* (ss. 1-22). Frank Cass.
- Risse, T. (2007). Deutsche identität und außenpolitik. S. Schmidt, G. Hellmann & R. Wolf (Ed.). *Handbuch zur Deutschen Außenpolitik*. Vol. 306 içinde (ss. 49-62). VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Roewer, H., Schäfer, S., & Uhl, M. (2003). *Lexikon der geheimdienste im 20. jahrhundert*. Herbig.
- Sachar, H. M. (1972). *Europe leaves the Middle East, 1936-1954*, Knopf.
- Scheuer, T. (1990, Ağustos 13). Im nahen Osten mischt der BND via tarnfirmen überall mit. *Taz. die Tageszeitung*. <https://taz.de/!1756250/>
- Scheuer, T. (1995, Ocak 21). Nachhilfe für Gaddafis militär", *Taz. die Tageszeitung*. <https://taz.de/!1523940/>
- Schmidt-Eenboom, E. (1995). *Der schattenkrieger: Klaus Kinkel und der BND*, Econ.
- Schmidt-Eenboom, E. (2001). The bundesnachrichtendienst, the bundeswehr and sigint in the Cold War and after. William Fairbanks (Çev.). *Intelligence & National Security*, 16(1), 129-176. <https://doi.org/10.1080/714002841>
- Schmidt-Eenboom, E. (2007). *BND: der deutsche geheimdienst im Nahen Osten: Geheime hintergründe und fakten*, Herbig.
- Schrade, C. (1997). Machtstaat, handelsstaat oder zivilstaat? Deutsche entwicklungspolitik nach dem ende des ost-west-konflikts. *Zeitschrift fuer internationale Beziehungen*, 4(2), 255-294.
- Schröder, B. P. (1975). *Deutschland und der mittlere osten im Zweiten Weltkrieg. Studien und dokumente zur geschichte des Zweiten Weltkriegs, Bd. 16*. Musterschmidt.
- Schultheis, E. (2019, Şubat 08). World's biggest intelligence headquarters opens in Berlin. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2019/feb/08/worlds-biggest-intelligence-headquarters-opens-berlin-germany-bnd>
- Schwarz, S. (2005, Nisan 25). Pariser Verträge – Besiegelung deutscher Zweistaatlichkeit. *50 Jahre Souveränität, Aus Politik und Zeitgeschichte* (APUZ 17/2005), 10-16.
- Sertel, S. (2016). İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de yürütülen casusluk faaliyetleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (25), 95-124.

- Seydi, S. (2010). Intelligence and counter-intelligence activities in Iran during the Second World War. *Middle Eastern Studies*, 46(5), 733-752. <https://doi.org/10.1080/00263206.2010.512783>
- Shpiro, S. (2000, Ocak 08). *Für Israels sicherheit paktierten wir sogar mit dem teufel*. Berliner Zeitung Online Textarchiv, Magazin - Seite M6. <https://ia800204.us.archive.org/17/items/NazisBndUndMossad/NazisBndUndMossad.pdf>
- Shpiro, S. (2002). Intelligence services and foreign policy: German-Israeli intelligence and military cooperation. *German Politics*, 11(1), 23-42. <https://doi.org/10.1080/714001230>
- Shpiro, S. (2004). Know your enemy: West German-Israeli intelligence evaluation of Soviet weapon systems. *Journal of Intelligence History*, 4(1), 57-73. <https://doi.org/10.1080/16161262.2004.10555093>
- Shpiro, S. (2005, Nisan 11). *Für Israels sicherheit paktierten wir sogar mit dem teufel*, 50 Jahre deutsch-israelische Beziehungen der Nachrichtendienste. Das Parlament, Nr. 15, <http://www.todesnacht.com/raf/GSG9%20+%20Mossad/Coop%20BND%20Mossad,%20aufbau%20GSG9.pdf>
- Shpiro, S. (2007). Israel-NATO intelligence and electronic warfare cooperation. B. de Graaf & B. de Jong (Ed.). *Battleground Western Europe: Intelligence Operations in Germany and the Netherlands in the Twentieth Century* içinde (ss. 147-167). Het Spinhuis.
- Shpiro, S. (2008). *Friends in the dark: The first decade of German-Israeli intelligence cooperation*. M. Uhlmann (Ed.). *Die Deutsch-Israelischen Sicherheitsbeziehungen: Vergangenheit, Gegenwart, Zukunft*. Vol. 5 içinde (ss. 76-89). BWV, Berliner Wissenschafts-Verlag.
- Shpiro, S. (2013). Shadowy interests: West German-Israeli intelligence and military cooperation, 1957-1982. C. Jones & T T. Petersen (Ed.). *Israel's Clandestine Diplomacies* içinde (ss. 169-188). Oxford University Press.
- Shulsky, A. N., & Schmitt, G. J. (2002). *Silent warfare: Understanding the world of intelligence*. Potomac Books, Inc.
- Sirrs, O. L. (2007). *Nasser and the missile age in the Middle East*, Routledge.
- Sirrs, O. L. (2010). *The Egyptian Intelligence Service: A history of the mukhabarat, 1910-2009*. Routledge.
- Staack, M. (2000). *Handelsstaat Deutschland: Deutsche aussenpolitik in einem neuen internationalen System*. Ferdinand Schöningh.
- Stetter, S. (2008). *World society and the Middle East: Reconstructions in regional politics*. Palgrave Macmillan.
- Storkmann, K. P. (2012). *Geheime solidarität: Militärbeziehungen und militärhilfen der DDR in die 'Dritte Welt'*. Herausgegeben Militärgeschichtlichen Forschungsamt Ch. Links Verlag.
- Strachan, H. (2001). *The First World War, Vol. I: To arms*. Oxford University Press.
- Sümer, G. (2010). Dış Politikada Süreklilik-Değişim Çekişmesi. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 6(23), 73-98.
- Sykes, B. G. S. P. (1922). *Persia*, Oxford at the Clarendon Press. <https://archive.org/stream/persia005437mbp#page/n163/mode/2up> (05.12.2019)
- Sykes, C. (1936). *Wassmuss, "the German Lawrence"*, Vol. 5262. Longmans, Green and Co.

- Şimşek-Özkan E. (2018). Rusya Türkiye ilişkileri. S. Demir, P. Gürson & A. Eminoğlu (Ed.). *Türk Dış Politikası: Aktörler, Krizler, Tercihler, Çözümler* içinde (ss. 282-331). Barış Yayınevi.
- Şimşek-Özkan, E. (2019). ABD ile stratejik birliktelikten Rusya ile çok boyutlu stratejik ortaklığa: Yeni dünya düzeni ve ertesinde Türkiye ABD İlişkiler ve Rusya (1991-2008). S. Demir & A. Eminoğlu (Ed.). *Türk Amerikan İlişkiler İki Yüzyıllık Süreç ve Ötesi* içinde (ss. 611-658). Barış.
- Theveßen, E., Müller, P. F., & Stoll, U. (2020, Şubat 11). Operation Rubikon: Wie BND und CIA die Welt belauschten, ZDF. <https://www.zdf.de/politik/frontal-21/operation-rubikon-100.html>
- Tucker, E. (2016). *The Middle East in modern world history*. Routledge.
- Vertrag über die Grundlagen der Beziehungen zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik [“Grundlagenvertrag“], 21. Dezember 1972, In: 100(0) Schlüssel Dokumente, zur Deutschen Geschichte im 20. Jahrhundert. http://www.1000dokumente.de/pdf/dok_0023_gru_de.pdf (29.01.2020)
- Wark, W. K. (2004). The origins of intelligence cooperation between the United States and West Germany. D. Lazar & C. Mauch (Ed.). *The United States and Germany in the era of the Cold War, 1945-1990: A Handbook, Volume 1: 1945–1968* içinde (ss. 248-254). Cambridge University Press.
- Wege, C. A. (2013). Iranian intelligence organizations. P. H. J. Davies & K. C. Gustafson (Ed.). *Intelligence Elsewhere: Spies and Espionage outside the Anglosphere* içinde (ss. 141-156). Georgetown University Press.
- Weiß, S. (2003). Wilhelm Stieber und Bismarck. W. Krieger (Ed.). *Geheimdienste in der Weltgeschichte. Spionage und Verdeckte Aktionen von der Antike bis zur Gegenwart* içinde (ss. 126-137). Beck.
- West, N. (2013). *Historical dictionary of World War I intelligence*. Scarecrow Press.
- Wieck, H. (1998). Der bundesnachrichtendienst in den entscheidungsprozessen der außenpolitik. W.-D. Eberwein & K. Kaiser (Ed.), *Deutschlands Neue Außenpolitik 4* içinde (ss. 47–58). R. Oldenbourg Verlag.
- Zolling, H., & Höhne, H. (1971). *General gehen und die geschichte des bundesnachrichtendienstes*. Hoffmann und Campe.
- Zolling, H., & Höhne, H. (1971, Mart 29). Pullach intern, *Der Spiegel*, (14), 131-147. <https://magazin.spiegel.de/EpubDelivery/spiegel/pdf/43279313>

